RÖSTRÄTT FÖR KVINNOR

Tidning utgiven av Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt.

MOTTO: *Vi kunna aldrig göra så mycket för en stor sak som en stor sak kan göra för oss.*

II. ÅRG. STOCKHOLM, 1 DECEMBER 1913. N:r 23.

RÖSTRÄTT FÖR KVINNOR
utkommer den 1 och 15 i var månad

Redaktör: ESTER BRISMAN.
Träffas onsdag och lördag kl. 1/2 3—1/2 4.
Redaktion och Expedition: 6 Lästmakaregatan I
Expeditionen öppen vardagar kl. 1—4.
Rikstel. Norr 600. Allm. tel. 147 29.
Telegramadress: Rösträtt, Stockholm.
Prenumeration genom posten:
Pris för 1913 1 krona. Lösnummer 5 öre.
För utlandet sker prenumeration antingen genom posten eller genom insändande av 1 kr. 75 öre i postanvisning till tidningens expedition.
Annonspris: 15 öre per millimeterhöjd, större annonser och årsannonser rabatt.
Annonsavdeln.: Rikstel. 456. Allm. tel. 604. 9 f. m.—7 e. m.

Komma kvinnorna någonsin att få rösträtt? Detta är uteslutande beroende av, huru stark deras känsla för orättvisan är. De komma icke att ernå den, förrän det blivit outhärdligt för kvinnorna att nödgas lyda ett lands lagar, till vilkas stiftande de icke fått medverka. Men i det ögonblick, då detta tillstånd blivit outhärdligt för kvinnorna i något land, så till den grad outhärdligt att de icke mer kunna lyda de lagar, som de icke varit med om att stifta, i detta ögonblick komma de att erhålla rösträtt. Kvinnofrågan avgöres icke genom argument, utan blott och bart genom den suggestiva kraft och den lidelsefullhet, med vilken kvinnan känner orättvisan.

HERMANN BAHR.

Kvinnornas kommunala rösträtt.

I allmänhet försiggå de kommunala valen alla jämna år. Men ibland förekomma s. k. fyllnadsval, då någon stad ökat sitt invånarantal, så att den även bör ha ett ökat antal stadsfullmäktige. Och ibland blir det nya städer, nya köpingar, nya municipalsamhällen, vilka skola skaffa sig kommunal representation. I dagarna har även ett mycket uppmärksammat utslag av regeringsrätten givit vid handen, att då efter inkorporeringar antalet stadsfullmäktige bör ökas, nya val, där jämväl de inkorporerade områdenas invånare få deltaga, ej behöva uppskjutas till ordinarie decemberstämma, utan skola företagas, så snart ny röstlängd hunnit bli färdig.

Nu i december skola stadsfullmäktige väljas bl. a. i Varberg och Skövde, i Åhus skola väljas municipalfullmäktige; likaledes blir det väl med det allra första nya val i Vaxholm, vilket samhälle regeringsrättens utslag närmast gällde. Möjligen finnas även flera samhällen, där av ett eller annat skäl kommunala val försiggå nu i december.

Det är av vikt, att vid alla dessa val kvinnorna passa på och begagna sin rösträtt samt även arbeta för kvinnliga kandidater, ifall de ha någon sådan, som de önska föra fram. Ingen behöver i dessa dagar vara i tvivel, huruvida hon har kommunal rösträtt eller icke; har hon liggande på sitt bord eller kvitterad i sin låda en kronodebetsedel, så är hon röstberättigad. Och var enda röstberättigad kvinna måste anse det som en hederssak att begagna sin rösträtt.

I samhällen, där F. K. P. R. finnas, bör föreningen skaffa sig ett utdrag av röstlängden, därav den kan se, hur många och vilka kvinnor äro röstberättigade; till dem bör skickas uttryckliga uppmaningar att gå och rösta eller lämna fullmakt. Likaledes bör man passa på att i stadens alla tidningar, av vilken färg de vara må, liknande uppmaningar intagas. Finnas valbyråer, böra intresserade kvinnor anmäla sig vid det partiets valbyrå, till vilket de höra och erbjuda sina tjänster som fullmaktssamlare; de bli *alltid* synnerligen väl mottagna.

I år är det särskilt viktigt att det blir en stor procent av röstberättigade kvinnor, som verkligen tillgodogöra sig sin rösträtt på de orter, där val äga rum. Namninsamlingen har gått fram över orterna; den bör sätta frukt icke endast i namn på listorna, utan även däruti, att kvinnorna väckas upp till samvetsgrant begagnande av de rättigheter de redan äga. Detta är en mycket verksam väg att övertyga våra motståndare bland männen om att även den politiska rösträtten bör komma kvinnorna till del.

Vad kvinnorna icke kunna förlora.

När Ellen Key i sitt på så många vackra och stora tankar rika föredrag om "Vad männen vinna och kvinnorna förlora på kvinnornas likställighet", gjorde upp kvinnornas förlustkonto, var det dock, som om hon just då trätt litet utanför livet, sådant det i verkligheten är, och genom att se det genom diktarens och idealistens synglas förstorat förlusten av värden, som vi i själva verket antingen icke äga, eller också icke komma att förlora. Det var huvudsakligen tre saker, vi under kampen skulle förlora: männens ridderlighet, vår egen optimism och en del av hemmets lyckomöjligheter.

Det är icke första gången förlusten av männens ridderlighet ställts upp mot oss såsom en allvarlig följd av våra strävanden i det ena eller andra avseendet. Det har därför fog för sig att något närmare granska arten av denna förlust, d. v. s. se till, hur och vari männens ridderlighet hittills visat sig och vad av den vi skulle riskera att förlora.

Ridderligheten, den mångomtalade manliga ridderligheten gentemot kvinnorna, var har den egentligen kommit till synes, var träder den oss till mötes i det offentliga livet? Se vi något av den på det religiösa området, där kvinnorna i alla fall oftast varit de, på vilka skulden för allt ont, allt orent och all synd med förkärlek vältats? Ha filosoferna i sina läror visat spår till ridderlighet mot kvinnorna? Var tar den sig uttryck på det moraliska området, där lagarna, både skrivna och oskrivna, varit så mycket hårdare mot kvinnan än mot mannen, och där hon oftast *ensam* fått sona och bära följderna av vad båda förbrutit? Möter den oss i de lagar och förordningar, som reglera livet i samhället eller livet mannen och kvinnan emellan, och vilka i alla tider och hos alla folk, icke vårt eget undantaget, varit präglade av allt annat än ens rättvisa mot kvinnorna? Var skymta vi den i det dagliga livet med dess för alla, män som kvinnor, lika nödvändiga och hårda kamp för tillvaron? Se vi något av den hos arbetsgivarna med deras utsvettningssystem mot kvinnorna eller möta vi den hos de arbetande männen, som gjort allt vad de kunnat för att hindra kvinnorna, då dessa, tvingade av naturens hårdaste och mest obönhörliga lag, drivits in på arbetsmarknaden? Var träder den oss till mötes i allmänna gängse åskådningar med deras i alla fall än i dag ganska ohöljda kvinnoförakt och var finns den t. ex. hos många av de män, som styra sitt hus "med näven i bordet?"

Nej, om vi icke vilja medräkna den slags nu lyckligtvis mer och mer försvinnande ridderlighet, som tagit sitt förnämsta uttryck i de s. k. "talen för kvinnan", utan hålla oss uteslutande till realiteter och fakta, då måste man medge att männen i det offentliga livet synnerligen väl och omsorgsfullt lyckats fördölja, icke bara själva ridderligheten, utan till och med alla möjligtvis befintliga anlag för densamma. Den kunna vi alltså icke förlora, ty man kan icke förlora, vad man aldrig ägt.

Härmed vill jag icke ha sagt, att manlig ridderlighet icke existerar. Lyckligtvis finns den. Men lyckligtvis är den av sådan art, att *den* komma vi icke att förlora genom vår kamp för rättvisa och genom våra strävanden att pålägga oss själva nya plikter. Ty den ridderligheten finns och har alltid funnits hos de bästa, de ädlaste männen, den har sin djupaste grund i deras rättfärdighetskänsla och den är byggd på deras aktning för oss. Så länge vi alltså fylla våra plikter, så länge vi icke svika deras tilltro till oss, så länge behöva vi icke frukta att förlora denna den bästa af all ridderlighet. Tvärtom, det är mycket troligt, att den i stället kommer att ökas, när män och kvinnor mötas i samarbete och solidaritet för det gemensamma bästa.

Så optimismen! Är det icke i grund och botten ett misstag detta med kvinnornas stora optimism? Kvinnorna ha som helhet betraktade fått gå i en hård skola, livet självt tvingar dem att till det minsta möjliga nedpressa sina anspråk, och erfarenheten gör ofta deras hopplöshet förklarlig. Den glada optimism, som tror sig i stånd att försätta berg, dess förlust vore oersättlig, om vi ägde den, men det göra vi ej. Vi tro visst icke, att vi äro kallade att frälsa världen, vi tro heller icke att vi äga förmåga att vrida allt det rätt, som snett är, men vad vi tro, vad vi hoppas, vad vi veta, det är, att *om* både män och kvinnor få tillsammans bestämma *riktningen* av det lilla, lilla tuppfjät, efter vars mått vi nogsamt veta att utveckling och reformer alltjämt komma att gå, då skall åtminstone rättfärdighetens och rättvisans krav bliva en smula mer tillgodosedda i världen än vad som nu är fallet. Däri ligger vår enda, vår hela optimism och den kunna vi icke, den få vi icke förlora, ty den utgör innerst den starkaste drivkraften för alla våra strävanden.

Den allvarligaste förlusten vore dock, om vi under kampen skulle förlora våra möjligheter till hemlycka, vår rätt till ett lyckligt familjeliv. Men är det så alldeles säkert, att vi göra det? Liksom allt annat har ju också begreppet hemlycka så småningom undergått vissa förändringar. Det kan ju hända att hemmet förr i världen, då livet liksom stod mera stilla, var den avskilda plats av ro och frid, som helt tillfredsställde *alla* dess medlemmar, vilka i sin samvaro med varandra funno tillräcklig näring för sitt andliga liv. Men så kom ju en tid, då livet blev ett annat och rörligare, och då mannen på grund av sitt arbete, på grund av smak, på grund av intressen mer och mer

Damdräkter
tillverkas verkligt förstklassigt under ledning av akademiskt utbildad tillskärare. OBS.! Full garanti.
A.-B. Londoner Herr- & Damskrädderi-Etabl.
37 Drottninggatan, 1 tr.
A. T. 225 19. R. T. 67 13. (A. F. 1629).

Svaluddens Pensionat
rekommenderas
R. T. Ulriksdal 17. A. T. Ulriksdal 85.
Postadr. Järva. Vördsamt **Elin Johansson.**

Frågobyrån Kronan
Amanuensen C. Mothander
Mästersamuelsgatan 71, Stockholm. 10—4.
Alla juridiska uppdrag. Alla slags *förfrågningar mot 1 kr. postförskott.* Specialitet: **Barnuppfostringsmål.**

LAGERSONS
SKOMAGASIN
Jakobsgatan 18 - Fredsgatan 8

J. A. Svensson
11 STORGATAN 11
Stockholm
Största urval
SYBEHÖR, MODEVAROR GARNERINGSARTIKLAR.
Order till landsorten mot efterkraf.

gled bort från hemmet ut till livet därute, Ellen Key har mer än träffande skildrat, hur kvinnorna lidit av att få stanna ensamma kvar i hemmet, isolerade från det rörliga livet därute, medan männen fylla sitt behov av arbete och förströelser, av intressen och nya intryck, av livgivande idéer och impulser utom hemmet. Denna männens väg bort ifrån hemmet, den har emellertid livet självt, i dess ständiga föränderlighet, med dess nya krav och nya former orsakat. Då det sedan bjudit oss gå samma väg har vår kamp, i stället för att förminska våra möjligheter till hemlycka, tvärtom tillskapat nya sådana genom att göra det möjligt för oss att fylla de krav, som ett nytt hemideal kommer att ställa på oss.

Det nya hemlivet "med öppna fönster ut mot livet" är redan nu i många fall ett faktum. Och dess förnämsta lycka ligger i att just därigenom att var och en på sitt sätt med sitt arbete och sina intressen deltar i livet därutanför, tillföres hemlivet det tillskott av andligt och rörligt liv, som det måste ha för att nu tillfredsställa oss. Ellen Key säger: "Det rörligaste livet är också det högsta", och det gäller för alla, män som kvinnor. Helt visst har en och annan kvinna "stött sin panna blodig" under kampen för delaktighet i detta rörliga liv, men vad som är säkert är, att oändligt många flera skulle gjort det i än högre grad under hopplös och fåfäng kamp att tvinga sig själva till att fortfarande leva ett isolerat liv utan gemenskap med det hela.

Varken vi eller hemmet behöva för övrigt förlora någonting på, att det icke längre utgör vår enda värld. Antagligen kommer förändringen i stället att medföra, att hemmets lyckomöjligheter bli oss dyrbarare än förut och att vi bli än ivrigare om att tillvaratagа desamma. Någon erfarenhet, som ger oss verklig anledning att misstänka motsatsen, ha vi då åtminstone hittills icke att stöda oss på.

Till slut — var finns i själva verket plats för begreppen ridderlighet, optimism eller hemmets ro för den stora, stora massan kvinnor, som leva sitt strävsamma liv i det hårda arbetets ständiga trampkvarn? För dem äro dessa begrepp helt enkelt skenvärden, vars möjliga förlust väger ringa i vågskålen i jämförelse med vinsten av verkliga värden.

Karin Fjällbäck-Holmgren.

Nya kvinnliga stadsfullmäktige.

Genom inträffad vakans i Helsingborgs stadsfullmäktige har fröken Léonie Deshayes inträtt som ordinarie medlem. Ett liknande förhållande har inträffat i Härnösand, där fröken Ulla Schmidt blivit invald i stadsfullmäktige.

PRÖVA
Kronans Jästpulver
från
A. B. Tekn. Fabriken KRONAN
i Karlstad.
Burkar à 25 öre. Överlägsen kvalité.
Begär det genom Er vanliga leverantör, men godkänn intet annat.

Carl Carlson Bonde.

Det var med en sällspord känsla av vemod man den 16 november såg dödstecknet ristat över detta namn — ett vemod, som ökades då man fick del av de gripande omständigheter, som rått då denne man gick bort ur tiden.

Baron Bonde rymde ju i sin personlighet så mycket av vad man önskar se hos en representativ man, och hans bortgång ur vårt officiella liv lämnar ett tomrum, som säkerligen aldrig kan bliva fyllt. Den blandning av gammal aristokrat och modern demokrat, i ordets bästa mening, som kom till ett sant uttryck i både hans offentliga och enskilda gärning är något, som man så sällan möter, men vilket där det finns väcker ens livliga sympati.

Bland alla de många, både enskilda och korporationer, som vid baron Bondes frånfälle hava anledning att känna den saknad och tomhet han efterlämnar äro icke minst kvinnorna, för vars medborgarfråga han alltid varit en ridderlig förkämpe, såväl inom riksdagens Andra kammare, som inom konstitutionsutskottet. Alltifrån det första framförandet av kvinnornas krav har han varit en av dess pålitligaste förespråkare, och riksdagens protokoll förtäljer om huru många gånger han använt sin skickliga talkonst till förmån för kvinnorösträttsfrågan.

Första gången han trädde upp för den var vid 1905 års riksdag, då han dels förordade den av borgmästare Lindhagen begärda utredningen angående den kvinnliga rösträttsfrågan, dels på ett elegant, skarpt och träffande sätt bemötte och vederlade de gammalmodiga, av hr Nydal förfäktade åsikterna om kvinnornas kompletta oduglighet till annan verksamhet än den, som sedan urminnes tider varit dem given inom hemmet. Han framhöll huru man börjat inse, att man och kvinna dock äro av samma släkt och att samma gåvor blivit nedlagda hos den ena likaväl som hos den andra, och huru männen så småningom ha fått vika bort från den plats de usurperat i samhället såsom skapelsens herrar.

Vid 1907 års riksdag framhåller han i ett längre anförande faran av att fördröja lösningen av kvinnorösträttsfrågan, sägande att den dag kan komma, då kvinnorna tvinga sig till allmän rösträtt, och varnar för den benägenheten riksdagen har att ständigt uppskjuta avgörandet av de stora frågorna.

Tillsammans mer hr Staaff och det liberala samlingspartiets förtroenderåd motionerar han vid 1908 års riksdag om rösträtt och valbarhet för kvinnor, såsom ett tillägg till det vilande författningsförslaget, och han fick även tillfälle vid denna riksdag att föra vår talan.

Den majdag 1909 då vår rösträttsfråga åter skulle upp till debatt sutto tvänne damer, varav undertecknad var den ena, på Andra kammarens läktare, väntande med spänning på, när vår rösträttsfråga skulle komma före. Ryktet hade vetat berätta, att både den ena och andra motståndaren skulle upp och slå ihjäl frågan. Men, döm om vår förvåning, då varken debatt uppstod eller votering begärdes, utan då på talmannens framställda proposition ett enstämmigt *ja* blev svaret, åtföljt av ett livligt sorl bland kammarens ledamöter. Bland dem, vilka muntrast sågo upp till oss var baron Bonde, som satte sin pincené på näsan och med sin karaktäristiska, skälmska blick sände en hälsning till de glatt häpna damerna på läktaren. Vid 1911 års stora remissdebatt finna vi åter baron Bonde i elden för vår sak. Han gick därvid ganska grundligt till rätta med den då sittande regeringens sätt att behandla kvinnornas medborgarfråga och den förhalningspolitik, som så otvetydigt blivit blottad.

"Möjligen", sade han då med lekande ironi, "har hans excellens statsministern blivit så bedövad av det stora jubelskri, varmed den av honom kallade stora rösträttsreformen hälsats överallt i landet, att han anser de vunna lagrarna tillräckliga och ej eftersträvar också kvinnornas lov, även om han själv understundom vid uppvaktningar ej försummar att sjunga det."

Så slutar han med en uppmaning till kammaren att själv föra fram denna fråga, "vilken", säger han, "skall bli välsignelsebringande för utvecklingen av vårt politiska liv, och med tillfredsställelse skola vi hälsa den dag, då män och kvinnor såsom jämnbördiga få deltaga i avgörandet av fosterlandets öden."

Detta var den sista gången av de många, som baron Bonde stod upp och talade för kvinnornas medborgarfråga, och hans varmhjärtade, av sann patos burna slutord vittna om det uppriktiga intresse han hyste för det rättfärdiga i kvinnornas krav.

Det är också med verklig saknad man går till mötes en ny riksdag, där vår fråga åter skall behandlas, och vet att han icke med sitt klubbslag skall få befästa det beslut, man väntar av riksdagens Andra kammare, och vilket säkerligen skulle hava berett honom en glädje att få fastslå. Dock skola vi ingalunda glömma den tack vi äro honom skyldiga för vad han talat och verkat för vår sak.

Vid den stora rösträttskongressen i Stockholm 1911 var han kallad till hedersledamot och var dessutom representant därvid för den svenska fredsföreningen.

Fredsfrågan var ju också en sak, som låg honom varmt om hjärtat och det var ej endast i välformade kongressanföranden och ett charmant representerande av sitt land som han visade sitt intresse, utan även i handling ådagalade han sin önskan att främja och utveckla fredstanken. En bland de första, som anslöt sig till den Nordiska interparlamentariska unionen, har han under dess sjuåriga verksamhet gjort en stor insats i dess utveckling och med iver arbetat för ett gott samförstånd mellan de tre nordiska länderna. Det var honom nog också därför en stor glädje, att efter det Nordiska interparlamentariska mötet i Stockholm sistlidna augusti månad få se samlad till fest ute på det vackra Eriksberg många representanter för de nordiska ländernas politiska liv.

Sent skall den, som fick vara med därom, glömma den gripande stämning som rådde, då den ena efter den andra av de olika ländernas mest framstående representanter vid festens slut stod upp och tackade baron Bonde för vad han verkat och uträttat i Norden, och för vad han genom sin insats gjort för den Nordiska interparlamentariska unionen.

Det lät ju nästan som en avskedshälsning, och man förstod det ej då, men nu efteråt framstår starkare något av den innerlighet, varav de olika anförandena präglades och den hyllning, som ägnades konungaättlingen med det folkliga sinnelaget.

Det var den sista festen baron Bonde gav på Eriksberg och en värdig avslutning på det mål han strävat att befrämja, nämligen förverkligandet av samförståndet mellan Nordens folk.

Frid över hans minne och ett tack från alla de många, som i honom aldrig skola glömma den ridderlige förkämpen, den vidsynte mannen och den goda människan.

Ebba Palmstierna.

47
Västerlånggatan
(f. d. Barnängens lokal).
ASTRID SÖDERQUIST
KAPPAFFÄR
1 Klass Damskrädderi.
Välsorterat lager av:
Engelska Ulstrar, Kostymer, Plysch o. Astrakan, Frukappor, Aftonkappor, Backfischkappor etc.

Regeringsförslag till 1914 års riksdag.

På förfrågan av en tidning har från justitiedepartementet meddelats, att bland de ärenden av större vikt, som regeringen ämnar förelägga nästa riksdag, är även införande av politisk rösträtt för kvinnor.

L. K. P. R:s centralstyrelse.

Till medlemmar i centralstyrelsen har Stockholms F. K. P. R. på sammanträde den 26 nov. återvalt fröken Signe Bergman, fru Ezaline Boheman och d:r Karolina Widerström samt till suppleanter friherrinnan Ebba Palmstierna och fru Ester Brisman.

Dagarna för nästa centralstyrelsemöte äro nu bestämda till torsdagen den 8 och fredagen den 9 januari. Centralstyrelsens medlemmar och suppleanter uppmanas att snarast insända anmälan om deltagande i mötet till L. K. P. R:s sekreterare.

Ny landvinning.

En ny F. K. P. R. är bildad i Persberg, Värmland, efter föredrag av fröken Ottilia Marin. Ordf. och Centralstyrelsemedlem blev folkskollärarinnan fröken Hilda Fagerquist med fru Dagmar Dahlgren som suppleant.

Rosika Schwimmer till Stockholm.

Den 4 december bjudes Stockholms rösträttsintresserade allmänhet på det utsökta nöjet att få höra en av Internationella kvinnorösträttsalliansens allra mest fascinerande talarinnor, den sedan Stockholmskongressen 1911 även i Sverige kända och uppburna ungerska rösträttskämpen Rosika Schwimmer. På inbjudan av Stockholms F. K. P. R. kommer Frau Schwimmer nämligen då att tala på offentligt möte i Viktoriasalen, därvid tal även kommer att hållas av ledamoten av riksdagens Första kammare, redaktör Mauritz Hellberg. Biljetter à 50 öre säljas från och med den 1 december i Allm. tidningskontoret, Gustav Adolvs torg samt å Rösträttsbyrån, 6 Lästmakaregatan.

Har Ni?

Ännu återstår en månad för namninsamlingen, och ännu återstår på de flesta platser säkert rätt mycket att göra. Har Ni utnyttjat alla möjligheter att skaffa namn inom Eder bekantskapskrets, bland Edra arbetskamrater, bland alla andra kvinnor, som av en eller annan anledning komma i Eder väg? Har Ni skrivit till Edra vänner i avlägsna orter på landsbygden och skickat listor till platser även utanför Eder F. K. P. R:s område, dit listor annars haft svårt att nå? Ingen har säkert så utnyttjat alla möjligheter, att icke ännu mycket, mycket kan göras. Vi kunna, om vi sätta till alla krafter, på denna återstående månad uträtta lika mycket som förut på hela året. Men då gäller det att använda tiden och komma ihåg, att vad vi försumma nu, kan aldrig gottgöras. Den 1 januari är det för sent!

Det är på var enskild medlem av F. K. P. R., som slutresultatet av namninsamlingen kommer att bero.

Rekvirera listor och flygblad från närmaste rösträttsförening eller från L. K. P. R:s expedition, 6 Lästmakaregatan, Stockholm. Tel. Riks. Norr 600; Allm. 147 29.

En bok om kvinnovärde.

MARIKA STJERNSTEDT: *Alma Wittfogels rykte.* Albert Bonnier, Stockholm, pris kr. 5: 25.

Jag minns icke den dag en svensk roman berett mig den djupa och tacksamma glädje jag erfor vid läsningen av Marika Stjernstedts nya bok.

Den handlar om en flicka, Alma Wittfogel, vilken likt de allra flesta flickor icke haft så roligt i sina uppväxtår, och som väl dolt inom sig burit på ett svärmeri för den unge ägaren av granngodset, Markus Gille. Efter en lång och tröttande begravningsfest på ett värdshus går hon in i ett inre rum för att vila sig, påträffas av Markus, som blir rörd över flickans trötta och förstörda min, och genast är färdig att trösta henne. Hon lutar tacksamt sitt huvud mot honom, och ämnar uttala sin glada tanke: så förstod du mig ändå, när dörren slås upp och hela begravningssällskapet, upptänt av sprit och robust glättighet, blir vittne till scenen.

Detta är början till Alma Wittfogels rykte.

Som bekant menar man alltid när det är tal om en kvinna något dåligt när ordet rykte nämnes — eljest använder man det mera pretentiösa berömmelse!

Det blir för långt att gå igenom boken, som dessutom ovillkorligen bör läsas. Emellertid blev scenen på värdshuset på visst sätt avgörande för Alma. Hennes naturliga inbundenhet och det stillsamma i djupet av hennes väsen avhålla henne från att söka återknyta kontakten med alla de *människor, som skrattat åt henne och Markus.* Fadern dör, hon reser in till Stockholm för att försörja sig, får plats och tillbringar några glädjelösa år med sin ganska värdelösa mamma.

Så möter hon en man, som icke lämnar henne. För henne representerar han allt vad hon har av ömhet och av sitt eget i livet, och inför hans specifikt manliga "det måste så bli" ger hon sig åt honom.

Sedan blir det den gamla och ständigt nya historien om en kvinna som misstagit sig, och som tar tillbaka sin frihet och sin självständighet, medan den andra parten slungar efter henne en på mångfaldigt sätt uttryckt hotelse att hon dock aldrig återfår det hon förlorat. Och att hon icke endast förlorat i lyckomöjligheter utan också i var mans aktning.

Detta sista är för Alma Wittfogels vidkommande uttryckt i den hets, som av hennes f. d. älskare anordnas mot henne, och som lyser fram hos kamrater på arbetsplatsen, hos värdinnan, hos vänner och fiender, bekanta och obekanta.

Med samvetsgrann och omutlig konstnärlighet har författarinnan byggt sitt arbete så, att varje fas av den historia och den sanning hon vill ha fram för sin rätta belysning. När fadern "överraskade" Alma med Markus Gille på värdshuset, gav han henne med på färden som hjälp och stöd sitt eget livs hemliga och bittra visdom, historien om en mans fläckade ära. Han hade i ett ögonblick av svaghet begått ett fel i ett kortspel och lämnade regementet i stället för att söka erkänna sitt fel och klara upp historien. Det råd den gamle officeren giver sin fattiga dotter är detta:

Det viktigaste för människan är att bilda sin egen lag och veta vad hon gör, och sedan taga skammen, om det spörjs att skam låder. I ditt eget innersta dömer ändå bara en outgrundlig makt... Behåll ditt hjärta rent och dina ögon klara som den vilken ser sina uppsåt — och sedan må du leva alldeles hur du vill och behöver, obekymrad om världen!

Efter den regeln lever sedan Alma sitt liv. Det blir ungefär efter det gamla Björnsonska receptet: Envær Gud sætter ene, han selv er mere nær. Hon går sin väg rakt fram, hennes ensamhet hindrar henne från att förfalla till smålögner den tid hennes förhållande varar, och när sedan hennes "väninnor" komma med frågor, få de ett sorgset: Ja — till svar.

Jämsides med denna historia går berättelsen om hur Markus Gille, som måste få upp sitt utarmade gods, icke vågar tänka på den fattiga flickan Wittfogel, men fördriver tiden med ett förhållande till trädgårdsmästarens slamsiga Marjanna, och när hon glider ut ur hans tillvaro — han vet icke varthän, knappast huru — gör han ett konvenansparti med en för övrigt alldeles ypperligt skildrad, smått förmögen societetsflicka.

Han får höra om Almas "skam" och känner ett stygn i sitt hjärta, och "att nu kan det aldrig bli som förr". Men Marjannas bror, som är en duktig pojke, tar den ena examen efter den andra, blir styrman och kapten och sörjer sin systers skam, och vill icke höra talas om henne. Han älskar Alma, men när han hör vad som säges, vet icke han heller, sonen av folket, hur han skall ställa sig.

Därtill kommer ju den försvårande omständigheten, att Alma öppet visar sig med en liten flicka, som hon adopterat, men som kallar henne mamma, och med vilken hon flytt ut till sin lilla gård, där hon nu lever av blomsterodling.

I en alldeles ypperlig och rörande scen få vi vara med om de betydelsefulla ögonblick, då styrmannen Niklas Törnsten frågar fröken Wittfogel om det som ryktet haft att säga om henne varit sanning. Den tystlåtna Alma svarar som alltid, sanning, och hennes ärlige och präktige beundrare betvingar sig och hans hederliga, men sargade hjärta får överhanden med honom. Ett felsteg kan man förlåta, säger han. Men då känner Alma att hon måste försvara, icke sig själv, men det som är rätt och sanning: Ett felsteg var det nog, men inte i den mening ni tar det, kapten Törnsten. Det var ett misstag, och svårt nog för den som begick det... men ingenting att ångra och ingenting lågt eller smutsigt. Och heller inte, och allra minst, någonting för utomstående att förlåta.

Sedan talar hon om att barnet är Niklas egen systerdotter, det vill säga Marjannas barn med Markus Gille.

Hur det sedan går, och vad som för övrigt sker, kommer icke att här omtalas, emedan det, som vi redan sagt, är god feministisk gärning och stor glädje med att läsa boken.

Av det sagda framgår det emellertid vad författarinnan har velat ha fram. Må det tillåtas den feministiska bedömaren att också få konstatera att Marika Stjernstedt aldrig — i mitt tycke — rent litterärt nått så högt som i Alma Wittfogels rykte. Den är en bok, som kommer att stå sig länge, kanske till och med långt utöver den tid för vilken den skrevs. Med överlägsen och väl beräknad skicklighet har författarinnan renodlat sitt stoff, så att intet förrycker, och byggt sitt arbete så att situationer och händelser på det riktiga och fullt logiska sättet utlösa de olika personernas viljande.

Alma Wittfogel är en bok om moral och människors sätt att bedöma rätt och orätt, den är icke i egentlig mening någon bok om kärlek; från första sidan till den sista förekommer icke en enda typiskt erotisk scen. Den kan sättas i händerna på alla unga fullvuxna kvinnor. Med fin takt har tendensen i handlingen fått tala för sig själv, och för att få den så renodlad som möjligt, kanske också för att nå en så vidsträckt publik som möjligt, har författarinnan undvikit allt som kan stöta till och med de ömtåligaste.

För övrigt är Alma Wittfogels rykte en mycket rolig bok. I den rör sig ett helt galleri lustiga, förtjusande, misslyckade och vanliga människor, och där finns scener, exempelvis Marjannas med slumsystern, *som äro skrivna med verkligt mästerskap.* Det förefaller mig att Marika Stjernstedts språk från arbete till arbete sovrats och vunnit i färg och must, i hennes sista bok har det fått en hopträngd kraft, en precision i uttrycket och en smidighet, som är ganska ovanlig inom vår nya, ofta litet slappa skriftställarkonst.

Men språket och bokens goda byggnad äro i alla fall icke dess viktigaste egenskaper: det viktigaste är att den modigt och omutligt slår ett slag för kvinnovärde och kvinnorätt, som hittills ingen på detta sätt vågat göra i vårt land, samt att *författarinnans talang förmått forma* budskapet så att det säkerligen kommer att göra all den nytta hennes goda vilja avsett!

Gwen.

Kvinnorösträtten i Colorado.

Genom en del av pressen har nyligen gått en artikel av en hittills fullkomligt obekant dam, vid namn mrs Anna Kelley, från Grand Junction, Colorado. Denna dam uppges ha varit bland dem, som verksammast arbetat för den rösträttsseger kvinnorna i Colorado vunno år 1893. Senare erfarenheter skulle emellertid ha ändrat hennes uppfattning av segerns betydelse, och denna sin ändrade uppfattning har hon nu framlagt i en tidningsuppsats.

Hon säger däri att förhållandena i Colorado ej förbättrats under de år kvinnorna haft rösträtt, utan att just de förhållanden, som kvinnorösträtten skulle utplåna eller åtminstone förbättra, äro värre nu än de voro före dess införande.

Till jämförelse härmed må anföras några av de lagar, som genomförts sedan kvinnorna fingo rösträtt och som allmänt — bl. a. i den av George Creel och den över hela världen för sitt arbete för barndomstolar kände domaren Ben B. Lindsey utgivna lilla broschyren Measuring up Equal Suffrage — tillskrivas deras inflytande: modern jämte fadern förmyndare för barnen; skyddsåldern för flickor höjd till 18 år; obligatorisk skolgång med få undantag för alla barn mellan 8 och 16 år; förbud för barn under 16 år att arbeta mer än 6 timmar om dagen i fabriker, verkstäder, magasin o. d.; en lag om yrkesinspektion; en lag om läkareundersökning av skolbarn; förbud mot att sälja sprit och tobak till minderåriga.

Är icke detta att förbättra förhållandena? Och detta är dock blott några ur högen tagna exempel, som skulle kunna fortsättas ännu länge.

Mot mrs Kelleys påstående att hon sett "goda husmödrar och nöjda hustrur försumma sina hem och barn och sett dem avundas männen deras politiska sysslor" förtjänar anföras följande uttalande i den ovannämnda broschyren: "Detta påstående (att den coloradiska kvinnans karaktär alltjämt försämras under rösträttens inflytande) kan naturligtvis icke bemötas i detalj. Osanningen däri ligger i öppen dag för dem som besökt Colorado och beundrat den förening av god smak och omsorg, som utmärker dess hem, och funnit nöje i att umgås med de intelligenta och förfinade kvinnorna i denna stat." Ett direkt bevis för att hemmen ej försämrats genom kvinnorösträtten utgör väl även den omständigheten att den mest omsorgsfulla granskning av skilsmässoprotokollen från Colorado dock icke lyckats finna ett enda fall, där hustruns politiska verksamhet angivits som skilsmässoorsak.

Påståenden sådana som att mrs Kelley "sett kvinnor draga varandra i håret på röstlokalerna och män med ett hånleende iakttaga dem" samt att "det finnes flera goda än dåliga kvinnor i vår stat, som begagna sin rösträtt, men en god kvinnas röst är bara en röst, under det jag vet, att det finnes dåliga kvinnor, som rösta lika ofta som de kunna bedraga tjänstemännen i röstlokalen" stå ju fullkomligt obevisade och falla på sin egen orimlighet. Mot mrs Kelleys auktoritet förtjänar anföras följande resolution, som Colorados parlament fattade 1899 med 45 röster mot 3 i underhuset och 30 mot 1 i senaten: "Då kvinnorösträtten nu varit i verksamhet i Colorado under fem år, under vilken tid kvinnorna begagnat sig av sin rättighet lika allmänt som männen, med det resultat att bättre kandidater uppsatts, valmetoderna blivit hederligare, lagstiftningens karaktär förädlad, den medborgerliga upplysningen ökad och kvinnornas egenskaper utnyttjade i högre grad genom deras politiska ansvar, anbefalla vi, i betraktande av dessa resultat, varje stat och territorium i Förenta staterna att ge kvinnorna rösträtt som ett medel till åstadkommande av ett högre och bättre samhällstillstånd."

24 Upplandsgatan 24
— 1 tr. till vänster —
STOCKHOLM
HILDA HEDÉN
Damekipering · Damskrädderi · Modeaffär
OBS.! Specialité: SORGBESTÄLLNINGAR
Allm. Tel. 21133

Fosterlandskärlek.

Ett uttalande av mrs Chapman Catt.

I dessa dagar, när det vitt och brett ordas om fosterlandets försvar och vad det kräver av oss, och meningarna så starkt divergera om vad sann fosterlandskärlek innebär, kan det ha sitt intresse att höra några utdrag ur ett tal av mrs Chapman Catt, hållet helt nyligen på ett stort möte i New York över detta ämne. Mrs Catt framhöll, att det bästa sättet för kvinnorna att visa sin fosterlandskärlek var genom arbetet för sin medborgarrätt. Här några brottstycken ur mrs Catts tal:

"Fosterlandskärleken finnes inom alla människoraser, fast den yttrar sig olika hos vilden och kulturmänniskan. Jag vet intet mera tragiskt bevis på fosterlandskärlek än Jerusalems gråtoplats, där folket jämrar och gråter över Jerusalems fall. Kinesernas patriotism tar sig uttryck i försvaret av stamtavlorna och indernas i dyrkandet av gamla gudar. På det yttersta i dessa dagar ha Greklands kvinnor vädjat till andra länders kvinnor, att protestera mot plundringen av deras hem.

Det finns många sätt, varpå man kan visa sin fosterlandskärlek, men uttrycken för den högsta fosterlandskärleken visa sig på idéernas, vetenskapens och lagstiftningens områden. Ett folks verkliga fiender finner man inom dess egna gränser. Det är inte Ryssland, utan opium, som är Kinas farligaste fiende. Icke heller vi sakna våra fiender och bland de främsta vill jag sätta den orättfärdighet, som går under namn av barnarbete.

Jag nämner detta till och med före vita slavhandeln, ty denna sätter en gräns för sina egna verkningar, men barn, utarbetade och förkrympta till kropp och själ, växa upp och föda andra barn till världen. I Förenta Staterna begagnar man sig av två millioner sådana barns arbete. Landets lagar tolerera det och ständigt nya anslag begäras till dårhus, domstolar och fängelser. Vi må tala, skriva i tidningarna, sprida upplysning och mera sådant, men det finns endast ett medel att ändra sakförhållandet och det är genom lagstiftning.

Kvinnorna ha alltid spelat en stor roll, när det varit fråga om fosterlandskärlek. De uppehålla landet, medan männen försvara det. Utan hjältinnor givs det inga hjältar och krig vore en omöjlighet om det icke funnes de, som uppehölle landet medan kriget rasar. Genom kvinnornas arbete kunde Sydafrikas farmar förse landet med livsmedel under de tre år kriget varade.

Försvara nationen mot dess fiender, medan det ännu är tid. Den högsta, enklaste och sannaste fosterlandskärlek, som New Yorks kvinnor kunna ådagalägga, är att försäkra sig om valsedeln. Vi kunna tala under hela året, men på den enda dag, då det gäller något, äro vi dömda till tystnad. Är detta frihet? Jag kallar det tyranni! Låt oss begära av männen — av vilka tusenden hava kommit från främmande land och känna icke till vårt —, rätten att tjäna vårt eget land. Jag vädjar till eder, New Yorks kvinnor, att tjäna fosterlandet genom att begära er rösträtt."

Använd L. K. P. R:s brevkort och agitationsmärken.

Arbetet ute i landet

Alnö F. K. P. R. hade söndagen den 16 nov. sitt första höstsammanträde. Sedan ordf. hälsat de närvarande välkomna, höll fröken Elin Wahlquist från Sundsvall ett synnerligen intressant föredrag. Programmet för aftonen upptog även fosterländska sånger samt uppläsning av dikter.

Dalarnas länsförbund av F. K. P. R. hade den 15 nov. årsmöte på Stadshotellet i Falun. Till ledamöter i arbetsutskottet utsågos: ordf., fru Karin Gelhaar, Avesta; v. ordf. och kassaförvaltare, fru Maria Widigsson, Borlänge; sekreterare, fröken Emilia Johansson, Falun. Till suppleanter utsågos: fröknarna Wendela Wester, Falun, och Tyra Liljekvist, Borlänge.

Eskilstuna F. K. P. R. hade den 15 nov. sammanträde å Stadshotellets klubbrum. Mötet öppnades med ett kort anförande av ordf., fröken Hallman, som särskilt betonade vikten av namninsamlingen. Efter förrättat val av centralstyrelsemedlemmar vidtog ett angenämt samkväm med sång och musik samt uppläsning av fru Befwe.

Falkenbergs F. K. P. R. hade möte den 15 nov. Sedan en del föreningsangelägenheter behandlats, följde ett trevligt samkväm, varvid, förutom några väl utförda duetter till fiol, även förekom Frigga Carlbergs dialog: "Samma don", vilken spelades utmärkt av fru Maria Hellström och fröken Therese Vessberg.

Falu F. K. P. R. hade den 14 nov. årsmöte i Arbetareföreningens B-sal, varvid bl. a. en del val förekom. Till ledamot i centralstyrelsen valdes fröken Gerda Martin och till suppleant fröken Valborg Olander. I lokalstyrelsen voro tre i tur att avgå. Fröknarna Anna Holmquist och Anna Sörensen omvaldes och fröken Maria Oterdahl nyvaldes. Till revisorer utsågos fröknarna Elisabeth Tingvall och Julia Müller; suppleant fru Ebba Möller. Till ledamöter av länsförbundets styrelse valdes: fröknarna E. Tingvall, Elin Lundevall, Eva Dohlwitz, Wendela Wester och Emilia Johansson. Suppleanter: fruarna Tullia Ljung, Elsa Dahlin och Ester Törnqvist.

Forskaga F. K. P. R. hade den 15 nov. sitt ordinarie höstsammanträde. Till medlemmar av styrelsen utsågos: fru Agnes Thorelius, ordf.; fru Edel Magnusson, sekr.; fröken Emma Svensson, v. sekr.; fröken Ingeborg Wiede, kassaförvaltare; samt till övriga ledamöter: fru Maria Gran och fröken Olivia Thörnqvist. Till centralstyrelseledamot valdes fru Agnes Thorelius med fru Martina Rudkvist som suppleant. Bland ärenden som behandlades var frågan om fattiga barns beklädnad, till vilket ändamål föreningen anslog 300 kr.

Färgelanda F. K. P. R. hade den 10 nov. sitt ord. höstmöte, varvid styrelseval förrättades. Till ordf. efter fröken Hanna Ferlin, som avflyttat från orten, utsågs fru Hilma Roll; vice ordf., fru Aurora Thorsson; sekr., fru Märta Svensson, v. sekr., fröken Edla Streiffert; kassaförvaltare, fru Eva Bandgren. Bland ärenden, som avhandlades, förekom förslag om anordnande av samhällskurser, dels i Färgelanda och dels på andra orter i Dalsland. Föreningen beslöt att göra hemställan härom till centralstyrelsen.

Gävle F. K. P. R. har i november hållit sitt höstmöte. Vid förrättat styrelseval omvaldes den gamla styrelsen med undantag av fru Brita Lundeberg, som på grund av hälsoskäl undanbett sig återval. Fru Lundeberg, som varit medlem av styrelsen sedan år 1906, avtackades av ordf. för det arbete hon nedlagt i föreningens tjänst. I fru Lundebergs ställe inträdde fru Gerda Modén. Revisorerna och deras suppleanter återvaldes och likaså omvaldes fru Klara Lindh till centralstyrelsemedlem, med fröken Anna Sundbom som suppleant. Friherrinnan Ebba Palmstierna höll ett intressant och sakkunnigt föredrag och efter föredraget anmälde sig många nya medlemmar till inträde i föreningen.

Göteborgs F. K. P. R. hade den 19 nov. ett möte i Arbetareföreningens C-sal, som var besökt av omkring 300 personer. Sedan dialogen: "Samma don" uppförts och som vanligt mottagits med stort jubel och åtskilliga inropningar, talade fru Frigga Carlberg om betydelsen av namninsamlingen. En mängd namn antecknades och en massa listor utdelades.

Jönköpings F. K. P. R. hade den 1 nov. föreningssammanträde. Till centralstyrelsemedlem återvaldes fröken E. Aulin och till suppleant fru Hulda Lundberg. Härefter behandlades frågan om namninsamlingen, som, tack vare fröken Aulins energiska arbete, såväl med personlig insamling som med råd och anvisningar synes lämna ett gott resultat. I korthet omnämndes också kvinnornas Årsta på Baltiska utställningen och uppmanades samtliga närvarande att på bästa sätt stödja företaget.

Köpings F. K. P. R. hade den 22 nov. sitt ordinarie höstsammanträde. Till styrelse för nästkommande år valdes: Fru Emelie Johansson, ordf.; fru Alma Enström, v. ordf.; fröken Amelie Salén, kassaförvaltare; fröken Anna Rosén, sekreterare; fröken Ester Rosén, v. sekreterare; samt till övriga ledamöter fröknarna Gerda Stenberg och Maria Strandell. Till revisorer utsågos: fröknarna Anna Dandernell och Amalia Holm samt till suppleant fröken Eva Ihrmark. Till centralstyrelsemedlem valdes fru Emelie Johansson med fröken Amelie Salén till suppleant. Vidare beslöts att deltaga vid instundande stadsfullmäktigeval den 8 dec. under partibeteckningen "De fristående". Till kandidat uppställdes enhälligt fröken Amelie Salén.

Lidköpings F. K. P. R. hade den 13 nov. konstituerande sammanträde, varvid val av styrelse förrättades. Denna fick följande sammansättning: fru Nathalia Olsson, ordf.; fru Ida Lefwander, v. ordf.; fröken Emilia Lundqvist, sekr.; fru Elin Bergwik, kassaförvaltare; fru Carolina Sundblad, v. sekr.; samt fruarna Olivia Johansson och Anna Johansson ledamöter. Styrelsesuppleanter blevo: fru Ester Ander och fröken Leila Wilson. Till revisorer valdes fröken Amanda Andersson och fru Lilly Nyberg. Vid sammanträdet redogjorde fru Velander för den kvinnliga rösträttsföreningens verksamhet i Skara samt rörelsen å andra platser.

Malmö F. K. P. R. höll den 7 nov. sitt ordinarie höstsammanträde. Föredrag om "Norrbottens arbetsstugor" hölls av fröken Astrid Hamberg, som livfullt och fängslande skildrade nöden och okunnigheten däruppe i de stora vildmarkerna. Föredraget lönades med livligt bifall och kollekten inbragte något över 25 kr. Efteråt vidtogo mötesförhandlingar. Av fyra avgående styrelsemedlemmar återvaldes: fru Mathilda Persson och fröken Kristina Frank, och nyvaldes fruarna Mattson-Sager och Stina Persson. Till centralstyrelsemedlem valdes fröken Naëmi Uddenberg och till suppleant fröken K. Frank. De från försakelsedagen upptagna medlen inbragte omkring 90 kr.

Nora F. K. P. R. hade den 14 nov. årssammanträde, varvid till styrelse för nästkommande år valdes: fröknarna Alfhild Cnattingius, ordf.; Ellen Fröström, v. ordf.; Sigrid Lindahl, kassaförvaltare; Elin Alsterberg, sekr.; Anna Arnander, v. sekr., Ebba Hedborg samt fru Anna Holmberg. Suppleanter: fruarna Alma Wilhelmson och Ingrid Larsson. Revisorer: fru Linnea Bergström och fröken Hedvig Dillner; suppleanter: fröknarna Cecilia Lindgren och Ruth Jörgensson. Efter sammanträdet berättade fröken Lindahl en del minnen från kongressdagarna i Budapest.

Norrahammars F. K. P. R. hade d. 18 nov. ordinarie möte. Till centralstyrelsemedlem omvaldes fru Alma Andersson och till suppleant nyvaldes folkskollärarinnan fröken Clara Hultqvist efter fru Anna Swahn, som undanbett sig återval. Namninsamlingen inom samhället har givit ett mycket gott resultat.

Norrköpings F. K. P. R. höll den 4 nov. årsmöte. Fru Malla Grönlund från Söderköping höll föredrag om "Kvinnorörelsen och dess konsekvens, politisk rösträtt", och d:r Romanus-Alfvén refererade kommitté-förslaget angående reglementeringen och den nya äktenskapslagen och underströk vikten av att kvinnorna skaffa sig kunskap i de frågor, som röra deras kön. Vid förrättat styrelseval återvaldes d:r Anna-Clara Romanus-Alfvén till ordförande. Övriga styrelsemedlemmar blevo: fru Anna Elg samt fröknarna Aurore Pihl, Octavia Lundell och Dagmar Wessberg. Till suppleanter valdes fröknarna Emilie Andersson och Sigrid Thyselius. Till centralstyrelsemedlem omvaldes d:r Romanus-Alfvén med fru Anna Elg och fröken Sigrid Thyselius som suppleanter. Revisorerna, fru Margaret Sommelius och fröken Elin Malmberg med fröken Ragna Torgersrund som suppleant, omvaldes.

Rönninge-Tumba F. K. P. R. hade sitt årsmöte i Tumba den 23 nov. under fru M. Bolins ordförandeskap. Styrelsen, som lämnades ansvarsfrihet för förvaltningen, återvaldes, och till suppleanter utsågos fröknarna Lilly Ringblom, Rönninge och Ada Molin, Tumba. Till revisorer utsågos fru Math. Eriksson, Tumba, och fröken Elin Kindblad, Rönninge. Efter det enskilda mötet talade fru Alma Lénström inför en talrik publik över ämnet: "Vad vilja rösträttskvinnorna", varjämte sång till luta utfördes.

Strömstads F. K. P. R. har till styrelse för år 1914 valt: fru Trina Hansson, ordf.; fru Edit Knutsén, v. ordf.; fröken Tyra Johansson, sekr.; fröken Gurli Jacobson, v. sekr.; fru Amanda Hauge, kassör; samt till suppleanter: fruarna Blända Hålkedal och Emelia Johansson; till revisorer av föreningens räkenskaper: fruarna Ellen Häggander och Anna Wikström; till centralstyrelsemedlem utsågs fru Trina Hansson och till pressombud fröken Hilma Normann.

Sölvesborgs F. K. P. R. hade den 22 okt. sitt första sammanträde för hösten. Bland andra föreningsangelägenheter behandlades frågan om den pågående namninsamlingen, som redan lämnat ett särdeles gott resultat. Föreningen hoppas emellertid få ännu många namn. Beträffande förslaget om försakelsedag beslöts att i samband med det ord. höstmötet träffa anordningar för insamlande av penningar. Efter mötet vidtog samkväm med sång och uppläsning.

Uddevalla F. K. P. R. har till centralstyrelsemedlem valt fru Thyra Berghman och till suppleant fru Hilma Kullgren.

Umeå F. K. P. R. hade den 15 okt. föreningsmöte, varvid fröken Middelsten höll ett med stort intresse åhört föredrag om sitt besök i Jan Lightharts skola i Holland. Sedan åtskilliga föreningsangelägenheter behandlats, gjorde mötet efter en stunds diskussion följande uttalande:

Umeå F. K. P. R. vill med anledning av miss Pankhursts besök i Göteborg uttala sitt ogillande av de engelska suffragetternas kampmetoder, och på samma gång protestera mot att *deras* sätt att arbeta för rösträtten skall användas som argument mot *vår fullt lojala* rösträttsrörelse.

Visby F. K. P. R. hade den 15 okt. ett talrikt besökt samkväm å högre flickskolan, vilket inleddes med hälsningstal av ordf. fru Sigrid Herlitz. Fru Caroline Benedicks-Bruce höll därefter ett intressant föredrag om kongressen i Budapest. Till förmån för kvinnornas Årsta på Baltiska utställningen företogs med gott resultat en insamling och till samma ändamål anslogs även behållningen av de influtna entréavgifterna.

Västerås F. K. P. R. beslöt på sitt oktobermöte att under månadens lopp anordna en försakelsedag, och att varje föreningsmedlem då skulle avstå en del av sin dagsinkomst. Av de influtna medlen skulle två tredjedelar tillfalla L. K. P. R. och en tredjedel lokalföreningen. Vidare beslöts att tillsätta ett pressombud.

Ystads F. K. P. R. anordnade den 15 okt. en anslående fest i Continentals stora sal. Sång och musik utfördes av hr Emil Sörensson och dir. Rasmussen, och talare för aftonen voro kyrkoherde Stadener och fru Malin Holmström-Ingers. Den senare slutade sitt anförande med en kraftig maning att verka för namninsamlingen. Aftonen avslöts med den kända "Enquêten i Hades", som väckte livligt bifall.

Örebro F. K. P. R. återvalde på sitt ordinarie årsmöte fru Elsa Perselli till ordförande. Övriga styrelsemedlemmar blevo: fruarna Béen, Smith, Schölin, Wallström, Björkman och Atterling. Suppleanter: fröknarna Ruckman och Strömman. Revisorer: fröknarna Tollstorp och Lindström. Till centralstyrelsemedlem utsågs fru Elsa Perselli med fru Hanna Béen som suppleant.

Öxnereds F. K. P. R. hade söndagen den 12 okt. ordinarie årssammanträde, varvid till styrelse för nästa år utsågos: ordf. och centralstyrelsemedlem fröken Hilma Jakobsson; vice ordf. och centralstyrelsesuppleant fröken Ida Larsson; övriga medlemmar fröknarna Selma Wennermark, Selma Modin och Frida Andersson samt fru Hilda Johansson. Till ombud vid Älvsborgsförbundets årsmöte valdes fröken Hilma Jakobsson och fru Blenda Johansson och till suppleanter fröknarna Selma Modin och Sofia Jakobsson. Vid mötet utsågs en presskommitté med uppgift att sprida rörelsens organ, varefter fröken Augusta Björkqvist från Trollhättan framhöll nödvändigheten av fortsatt agitation för namninsamlingen.

Kvinnor i pensionsnämnderna.

(Forts. fr. föreg. n:r).

I Borgsö kommuns nedre distrikt: ordinarie fruarna Anna Nilsson och Märta Lundin samt fröken Märta Larsson; suppleanter fruarna Magdalena Dahlén, Maria Nilsson och Kristina Mikaelsson. I samma kommuns övre distrikt: fruarna Maria Widegren och Märta Erikson.

I Elmhult: ordinarie fröken Kerstin Bergkvist och fru Anna Feltenborg; suppleant fru Maria Timelin.

I Kalmar: 1:sta distriktet, ordinarie fru Emma Olsson; suppleant fru Mimmi Elmer. 2:dra distriktet: ordinarie fröken Paula Levin; suppleant fröken Elsa Björkman.

I Karlskoga: ordinarie fil. kand. fru Ebba Danielsson, Bofors och fröken Louisa Pettersson, Stenbäcken; suppleanter fru Constance Österberg, Bofors, fröken Anna Vesterdahl, Brickegården, och teol. kand. fru Sigrid Dahlquist, Degerfors.

I Kristianstad: ordinarie stadsfullmäktigen fröken Anna Lundqvist; suppleanter sjuksköterskan fröken Valborg Berg och kontoristen fröken Sofia Öberg.

I Kristinehamn: ordinarie i 1:sta distriktet fru Axel Nilsson; suppleant fröken Sophie Broström. 2:dra distriktet: ordinarie fröken Emma Olsson; suppleant fru Charles Ekblom.

I Sollentuna: ordinarie lärarinnan fröken Julia Törnblad; suppleant lärarinnan fröken Ellen Abrahamsson.

I Sölvesborg: ordinarie fru Inez Callmer; suppleant fru Rasmusson.

I Trollhättan: ordinarie fröknarna Ida Carlsson och Edit Hansson; suppleanter sjuksköterskan Augusta Ros och fru Tekla Horss.

I Uppsala: Kungsängens distrikt: ordinarie fru Ellen Hagen och fru Elisabet Söderman; suppleant fil. kand. Alice Thunberg. Svartbäckens distrikt: ordinarie fröken Vivan Röding; suppleant diakonissan Lisa Brodén. Fjärdingens distrikt: ordinarie fröken Eva Littorin; suppleant fröken Anna Rydin.

I Valstads socken: ordinarie fru Johanna Bergström; suppleant telefonisten Agda Olsson.

I Varberg: ordinarie fröknarna Sigrid Holmström och Ida Nilsson; suppleanter fröken Hanna Hammarqvist och fru Sofia Knutson.

I Väse kommun: ordinarie fröken Hildur Lönnkvist, Snafversrud.

I Västkinde socken: ordinarie fru Caroline Benedicks-Bruce; suppleant fru Anna Olsson.

I Växjö: ordinarie sjuksköterskan Annette Andersson; suppleant barnavårdarinnan Ellen Hallenborg.

I Ystad: ordinarie fru Sofia Hallberg; suppleant fröken Ulla Ljunggren.

Glöm ej att i tid förnya prenumerationen å Rösträtt för Kvinnor till nästa år och att skaffa minst en ny prenumerant.

All prenumeration sker genom posten. Pris 1 krona för helt år.

Lagberedningens förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning.

Av jur. kand. Anna Wicksell.

III.

Om återgång.

Om ett äktenskap ingåtts i strid med allmänna rättsgrundsatser, exempelvis om ena parten därtill tvungits eller svikligen förletts, eller i strid mot gällande s. k. upplösande äktenskapshinder, såsom nära släktskap eller bestående gifte, eller om formella brister vidlåder dess ingående, vigseln t. ex. förrättats av alldeles obehörig person, då anses i teorien, att äktenskapet i verkligheten aldrig kommit till stånd, att det var från början ogiltigt. Men det finnes grader i eländet: medan en del ogiltighetsgrunder anses vara så kraftiga, att deras blotta upptäckande utan vidare förinta äktenskapet, har för andra alltid behöfts en laga dom angående ogiltighet. Med avseende på rättsverkningarna har huvudregeln alltid varit den, att äktenskapet skulle betraktas såsom icke havande existerat, och att därför alla ekonomiska och andra förhållanden skulle återföras till det tillstånd som rådde innan äktenskapet ingicks; emellertid ha dels billighetsskäl, såsom vid de s. k. putativäktenskapen, där en eller båda makarna varit i god tro, dels praktiska svårigheter gjort, att en hel rad undantag från huvudregeln medgivits, olika vid olika tider och olika länder.

Här i Sverige ha reglerna rörande dessa förhållanden varit dels synnerligen knapphändiga, så att man i stor utsträckning fått reda sig med analogislut, dels också oklara och virriga. Ur rent juridisk synpunkt är det en stor förtjänst i lagberedningens förslag, att det bringar reda och klarhet samt enhetlighet i alla dessa bestämmelser. Endast fel begångna vid själva vigseln betraktas som rena nullitetsgrunder; har äktenskapet på laga sätt ingåtts, så anses det till trots för alla dirimerande (upplösande) hinder som beståndande, till dess dom på återgång fallit. Samtliga dessa hinder utgöra alltså återgångsskäl, icke nullitetsskäl.

Den enda skillnad som härvidlag göres på hindren är deras karaktär av publikt dirimerande eller endast privat dirimerande. Att hindret är av publik natur vill säga, att jämväl ett allmänt intresse påkallar äktenskapets återgång (sådana hinder äro indispensabla förbudna led och tvegifte), då allmän åklagare är skyldig ingripa; vid de privata hindren kunna makarna själva få förfoga över hindret, äktenskapet alltså återgå endast i det fall, att ena maken yrkar återgång inom vissa preskriptionstider. Sådana hinder äro dels sinnessjukdom eller sinnesslöhet, där återgång kan yrkas såväl av den sjuke (inom 6 månader från det sjukdomen blev botad) som av andra maken, ifall denna vid vigseln icke visste om sjukdomen; fatalietiden är här dubbel, dels inom 6 månader efter erhållen kunskap om sjukdomen dels inom 3 år från vigseln. Även har den inskränkning gjorts, att talan om återgång från andra makens sida ej får väckas sedan sinnessjukdomen botats.

Likaledes kan en make yrka återgång, ifall han vid äktenskapets ingående befann sig i tillfällig sinnesförvirring eller annat sådant tillstånd, som utesluter rättslig handlingsförmåga, exempelvis var hypnotiserad; om han av misstag låtit viga sig vid annan än sin trolovade eller utan att vilja ingå äktenskap; om honom ovetande hos andra maken förelåg något av de i kap. 2 nämnda sjukdomshindren eller spetälska eller obotlig impotens; likaledes vid svek och vid tvång. Även här finnas dubbla fatalietider: 6 mån. sedan vederbörande fick kunskap om hindret, men inom 3 år från vigseln.

Den enda av dessa bestämmelser, som det kunde vara skäl att dröja något närmare vid, är beredningens definition på svek. Det heter här, att den bedragne blivit av andre maken genom falsk uppgift eller svikligt förtigande vilseledd angående 1) vem denne är eller 2) angående sådana omständigheter rörande hans tidigare liv, som skäligen bort avhålla den bedragne från äktenskapets ingående. Det förra sveket kommer, enligt lagförslagets motiver, "i regeln att röra sig om vad man kallat den sociala identiteten, om vederbörandes familj, samhällsställning och dyl., medan oriktiga föreställningar om personliga egenskaper eller förmögenhetsförhållanden icke komma i betraktande". Rörande det andra momentet yttrar beredningen: "Vid den objektiva värdering, som sålunda skall äga rum, måste dock hänsyn tagas till rådande sed inom den krets av befolkningen han tillhör, liksom naturligtvis stadgandets innebörd kommer att röna inflytande av olika tiders växlande etiska uppfattningar. Som exempel på en omständighet av ifrågavarande art kan anföras, vad lagkommittén och äldre lagberedningen särskilt nämnde, att make före vigseln begått visst grövre brott. De i 13 kap. 7 § G. B. omförmälta fakta — lägersmål med annan, av kvinnan före vigseln, av mannen under trolovningstiden — torde ej alltid kunna tillmätas avgörande vikt enligt nu förevarande bestämmelse. Däremot lärer denna berättiga till återgång, när kvinna fördolt för mannen, att hon vid vigseln var havande genom annan än honom."

Säkert är, att en bestämmelse som denna ställer stora fordringar på en etiskt lyhörd domarekår. Och nog känner man, när man läser den, en önskan stiga upp inom sig, att alla äktenskapsmål, men först och främst de här omhandlade, måtte äga rum inför en kollegial domstol, där även en kvinnlig domare hade säte och stämma. Men däråt har beredningen intet kunnat göra.

Separation och skilsmässa.

Det första av här nämnda institut är i vår lagstiftning både nytt och icke nytt, eller om man så vill, teoretiskt är det nytt, praktiskt ha vi haft det länge. Det gamla institutet, skillnad till säng och säte på ett år, där den skyldige kördes ut ur det gemensamma hemmet, och den oskyldige satt med egendomen i boet kvar, uppfattades ursprungligen som en straffbestämmelse, den skyldige till varnagel och för att skaffa honom tid till bot och bättring och till att betänka vad hans frid tillhörde. Denna uppfattning har emellertid för länge sedan utgått ur det allmänna rättsmedvetandet, och skillnaden till säng och säte har uppfattats alldeles som en separation, som en väntetid, vilken var föreskriven vid vissa skillnadsanledningar, innan full skilsmässa kunde beviljas.

Nu har alltså separation införts som en reguljär ordning; den meddelas utan vidare undersökning eller tidsutdräkt, där båda makarna gemensamt ansöka därom och övergår efter ett år, på förnyad ansökan från båda eller endera maken, till formlig äktenskapsskillnad. Separation kan jämväl vinnas på ena makens yrkande, ifall den andre gör sig skyldig till grov försummelse av sin plikt att försörja andra maken eller barnen, eller eljest i märklig mån åsidosätter sina plikter mot dem, eller han är hemfallen åt missbruk av rusgivande medel eller för ett lastbart liv. Vardera maken kan vidare vinna separation på grund av en stridighet i lynne och tänkesätt eller annan orsak, som förorsakar sådan söndring mellan makarna, att sammanlevnadens fortsättande icke skäligen kan fordras.

Det verkligt nya och betydelsefulla här är möjligheten att vinna separation, så snart båda makarna därom äro ense; det är i brist på denna regel, som det gamla förlöpandet enligt 13: 4 G. B. vunnit en tillämpning, som ibland urartat till det förargelseväckande, och som ingalunda blev bättre därigenom, att den blev ett privilegium för de mera förmögna. De i 2 § införda separationsgrunderna för upphävande av sammanlevnaden på endast ena partens begäran torde icke väsentligt skilja sig från nu gällande rätt; men reglerna äro här jämförelsevis enkla, klara och uttömmande, medan de tidigare fingo tolkas in i 14 kap. G. B:s bestämmelse om hat och bitterhet man och hustru emellan och därför också i någon mån berodde på domstolarnas godtycke.

Skillnad, utan föregående separation, kan vinnas av endera maken, dels då sammanlevnaden dem emellan på grund av söndring varit faktiskt hävd under minst tre år, dels då ena maken

En av dem som tiga.

Av *Gurli Hertzman-Ericson.*

Scenen är, som så ofta annars, en järnvägskupé. Genom de stora glasrutorna faller en sista reflex av vintersolen, som nu står frostigt röd över grantopparna, och landskapet slocknar i vinterdagens blåa skymning.

Jag sitter och betraktar min reskamrat. Vi äro ensamna i kupén, hon och jag, ha suttit i var sitt hörn från avresan i Göteborg, bägge förskansade bakom vår germanska slutenhet. Hon fördjupad i en 25-öres bok och jag med blicken följande landskapets skiftande karaktär, från södra Västgötalandets mörka skogar och vitskummande forsar, till Svältorna, som te sig än ödsligare och mera karga i den gråa vinterdagern, och vidare över slättens vita snöfält, omramade av åsarnas blåa linjer.

Nu susa vi in i Närike och stanna vid Laxå.

Min reskamrat lägger med en gäspning ifrån sig boken. Hon är stor och grann att se på, i svart siden och skräddarsydd kjol, men ansiktets uttryck säger inte mer än en bok med blanka blad.

Hon hör nog till de likgiltiga, tänker jag för mig själv, till dem som ha det så gott, att de förlorat blicken för vad livet kan betyda för många andra; kanske tillhör hon också de flentliga, dem som i varje steg framåt se ett kullstörtande av den utmärkta samhällsmoral de byggt upp åt sig. Jag kan inte neka mig nöjet att anställa ett litet prov. Jag har några nummer av sista rösträttstidningen i min resväska, och sedan jag hastigt ögnat igenom spalterna, lägger jag tidningen ifrån mig på bänken, så att rubriken måste falla henne i ögonen. Efter en stund sträcker hon ut en välskött, ringbeprydd hand och frågar:

— Tillåter damen att jag ser på tidningen?

— Mycket gärna. Varsågod.

Förgäves söker jag läsa mig till hennes ansiktsuttryck, medan hennes ögon irra från spalt till spalt. Låg det något verkligt intresse bakom hennes begäran, eller ville hon endast utfylla en tråkig timme sedan boken tagit slut. Då fastnar hennes blick vid ett känt namn och nu läser hon omsorgsfullt, rad efter rad. Det är Elin Wägners studie över Olive Shreiners bok, och eftersom damen mitt emot mig ser ut som en parasitkvinna, undrar jag hur hon skall smälta det. Men när hon slutat artikeln, vänder hon tillbaka bladet, och även de tyngre sakerna halka med.

Plötsligt ser hon upp och möter min frågande blick.

— Jag får väl inte behålla tidningen?

— Jo, så innerligt gärna. Jag har flera nummer, om ni skulle vilja dela ut.

— Tänk, jag hade ingen aning om att en sådan tidning existerade.

— Inte!

— Nej, och med en hastig blick, men jag är mycket intresserad av rösträttsrörelsen.

— Ni tillhör kanske en förening? Men då skakar hon energiskt på huvudet.

— Nej, det skulle jag aldrig få.

Jag kunde inte tillbakahålla ett leende, ty det föreföll så kuriöst att höra denna stora, starka kvinna ställa sig på ett barns ståndpunkt.

— Få? upprepade jag långsamt.

— Ja, jag är gift och det är mycket man måste underkasta sig för husfridens skull. Min man avskyr rösträttskvinnor.

— Så ledsamt.

— Han påstår att de äro en samling hysteriska fruntimmer som göra åverkan på allmän egendom och krossa fönsterrutor.

— Men det har vi aldrig gjort.

— Ja, men i England.

— Skulle er man vilja gå miste om sin rösträtt, ifall händelsevis en annan man i ett annat land begått en lagstridig handling?

— Och ändå är han advokat.

— Ja, då borde han lärt sig att skilja på sak, svarade jag kort.

Den andra rodnade lätt, och eftersom ett fönster i korridoren öppnats, kastade hon en björnskinnsboa över axlarna.

— Fröken förstår att man måste sätta friden i hemmet över allt annat. Jag kan inte offra mig för det allmänna, om det bleve söndring inåt. Men jag har alltid med intresse följt kvinnornas rösträttskamp.

När? tänkte jag, när det kanske inte varit en ny toalett att prova eller ett nöje som lockat. En flyktig tanke på alla dem som kämpade i leden, som stungos av de hånfulla orden och träffades av pilarna, ogifta, självförsörjande kvinnor, som offrade sina korta fritimmar på att arbeta för den sak, av vilken de gifta kvinnornas döttrar en gång skulle skörda vinsten.

Och hon visste inte en gång att vi hade en egen tidning.

— Skulle man inte även i hemmet kunna tilltvinga sig respekt för sin egen åskådning? frågade jag.

— Nej, då känner ni inte min man, svarade hon vältaligt. Det finns intet jag hatar så som oro och strid och det förnämsta man lärt sig under alla dessa år har varit att tiga.

Tåget brusade i detsamma genom Liljeholmstunneln och kort därefter strålade ljusen från Söder som stjärnor i den svarta rymden. Vattnet framför oss glittrade av reflexerna från tusentals lampor och vi fingo båda brått att samla ihop våra reseffekter. Men jag hann ändå se att hon vek ihop tidningen och stoppade ned den i sin eleganta resväska.

En liten korrekt herre med guldbågad pincenez och tandborstmustascher mötte henne på perrongen, och jag såg efter dem där de gingo mot den väntande bilen.

Hennes hjärta är endels med oss, tänkte jag, men hon skall tiga, tiga som alla de tusentals kvinnor som sitta i hemmen och tiga, därför att en man upphävt sig till domare över deras tankar och åsikter.

För husfridens skull!

Och återigen såg jag för min inre syn ett litet blekt och vaket flickansikte. Hon hade försakat björnskinnsboan och de eleganta toaletterna, därför att hon var ung och "dum" och inte vetat att tiga, och hon hade vänt det eleganta Östermalmshemmet ryggen och trampade de självförsörjande kvinnornas ofta så tunga stig, därför att hon ville vara med där striden brann och inte fegt hålla sig undan när hennes medsystrar upptogo kampen. Och jag tänkte, där jag vandrade hemåt i den kalla januarikvällen, att till slut är det dock de vilka icke tiga, icke apatiskt finna sig i orättvisorna, som skola besitta jorden.

egenvilligt och utan orsak undandragit sig sammanlevnaden i två år och icke sedermera upptagit den, dels då ena maken försvunnit, och man ej vet att han inom de sista tre åren varit vid liv. Vidare kan i fall av tvegifte maken i första giftet begära skilsmässa inom 6 mån. från det han fick kunskap om den nya vigseln; samma regel gäller vid äktenskapsbrott eller annan straffbar otukt, samt då make, som lider av könssjukdom i smittosamt skede, med vetskap eller misstanke därom genom könsumgänge utsatt andra maken för fara att bli smittad; vidare vid stämplande mot den andres liv eller grov misshandel av andra maken eller barnen. Föreligger *brott* av den ena maken har den andre ovillkorlig rätt till skillnad, ifall brottet belagts med straffarbete i tre år eller svårare straff; vid lägre straffsatser, dock ej under straffarbete i 6 mån. eller fängelse eller tvångsarbete i ett år, äger rätten pröva, huruvida med hänsyn till vad den dömde låtit komma sig till last (alltså brottets art) och övriga omständigheter skillnad må ske. De "övriga omständigheterna" syfta i första hand på den skillnadssökande makens eget förhållande; ifall han varit delaktig i brottet eller samtyckt därtill, stadgar paragrafen uttryckligen, att skillnad ej får beviljas; men detsamma gäller även, då vederbörande själv gjort sig skyldig till analoga brott, och rätten sålunda finner, att makarna kunna vara ungefär lika goda kålsupare.

Även vid missbruk av rusdrycker kan omedelbar äktenskapsskillnad beviljas, där rätten finner äktenskapets snara upplösning vara av synnerliga skäl påkallad; eljest är här separation den vanliga regeln. Vid sinnessjukdom som varat minst tre år, och där ej skälig förhoppning finnes om den sjukes varaktiga återställande till hälsan har andre maken rätt till äktenskapsskillnad.

Samtliga dessa bestämmelser förefalla mycket tillfredsställande; möjligen kan det förefalla stötande, att gränserna i 11 §, där det gäller begångna brott, uteslutande dragits enligt straffsatserna, utan avseende på brottets art; men vid alla de fall där man kan tycka, att själva brottets art borde berättiga till skilsmässa, väl huvudsakligen vid misshandel och sedlighetsbrott, ha de brottsliga handlingarna såsom sådana upptagits som skillnadsgrunder, utan avseende på, om brottet kommer att straffas eller icke.

(Forts.)

Rättelse: Under stycket om Äktenskapshinder i n:r 22 står på 1:sta spalten 16:e raden nedifrån: den villkorliga skyddsåldern, skall vara den ovillkorliga skyddsåldern.

Kvinnorna vinna inträde i hovrätten.

En efter annan ha de skrankor fallit, som hindrat kvinnornas rörelsefrihet utåt och anvisat dem hemmet som deras enda och naturliga verksamhetsområde. Just i dagarna är ännu en landvinning att anteckna, vilket skall glädja var och en, som arbetat på att vidga gränserna för kvinnornas verksamhet. Sverige har nämligen fått sin första kvinnliga hovrättsnotarie.

Fröken Märta Björnbom är redan landets första kvinnliga advokat, sedan hon i våras efter avlagd juris kandidatexamen handlagt sitt första mål. Nu har hon, i likhet med sina manliga kolleger, anhållit att bli inskriven i Svea hovrätt och även fått denna anhållan beviljad. Härmed äger hon rätt att göra notarietjänst, d. v. s. att bevista sessionerna i hovrätten och därvid tjänstgöra vid protokollet.

Österns uppvaknande.

Av Ellen Wester.

"Aldrig i mitt liv har jag så längtat efter visdom och makt att hjälpa mina systrar som här ute", skrev mrs Chapman Catt under sin resa världen runt i november 1912 till Woman's Journal.

Många ha kanske läst såväl mrs Chapman Catts utförliga, underhållande resebrev som de redogörelser hon under resans gång avlät till Jus Suffragii, men till dem som icke gjort det, och för sakens skull, lämnas här en kondenserad berättelse om något av det som Internationella alliansens ordförande erfor då hon reste ut för att spana efter och spåra kvinnorörelsens frammarsch i världen; en berättelse, som givetvis måste bli för mycket förkortad och för mycket hopträngd för att ge annat än en fläkt av aning om groendet och växandet av den rörelse, som bär världsutvecklingen, och som den skapande och uppehållande makten alstrat.

Färden gick genom fyra av världens fem delar, — i den femte knytes rösträttsintresset huvudsakligen till *Norra Amerikas* Förenta stater, dit mrs Chapman Catt ju ej behövde göra någon upptäcktsresa — och av dessa fyra var *Asien* den okända kvantiteten och dock den som på sätt och vis gav det rikaste utbytet. Hon vet ju och kan bedöma bättre än någon annan, vad som försiggår i *Europa*. I *Australien*, den yngsta världsdelen, äro kvinnorna fria, i *Afrika* kommer det i Egypten, där en egyptisk prinsessa är feminist och skrivit en avhandling för att bevisa, att Koran icke talar emot frihet för kvinnor, att "dröja länge, innan frågan om kvinnans rättigheter blir en fråga om kvinnlig rösträtt", och i de stater, som bilda det Sydafrikanska statsförbundet ha de vita kvinnorna slutit sig tillsammans till en nationell förening för att söka ernå politiska rättigheter.

Men i *Asien* ha kvinnor nyss vaknat till insikt om att även de höra till mänskligheten, och mrs Chapman Catt sade därom i sitt stora tal i Budapest i juni d. å.: "Huvudsaken är att det *finnes* en kvinnorörelse i Asien. Visserligen i gryende, oorganiserat stadium. Men så var det i Vesterlandet för hundra år sen.

Okunnigheten, liknöjdheten och hopplösheten hos massan av Asiens kvinnor är fruktansvärd; men på mången höjd flammar reformens vakeld, som aldrig skall släckas."

Om *Java*, vars "infödda kvinnor ha samma *lilla* politiska makt som männen", talade hon icke där, hon hade utförligt behandlat de inföddas förhållanden på Java i brev till Jus Suffragii i september 1912, de vita kvinnorna stå under holländska lagar och i Holland har ingen kvinna medborgerliga, politiska rättigheter, fastän en kvinna utövar konungamakten.

I *Birma* finnas Indiens mest fria kvinnor. "Man och kvinna ha politiskt taget lika rättigheter." Detta bestyrkes av alla resande och mrs Chapman Catt härleder förhållandet till dels från "matriarkatet, som en gång var gemensamt för hela den malajiska rasen". Och matriarkatet, med lika ensidig feminin makt som under patriarkatet den maskulina, kan naturligtvis varken gillas eller förordas av någon person med omdöme eller väl avvägt sunt förnuft, och måste ovillkorligen leda till den "männens rörelse", som uppstått flerstädes i de javanska bysamhällena.

Mrs Chapman Catt talade också om *Indien*, det stora, rika, hemlighetsfulla folkmyllrande landet, där kvinnorna lidit så oändligt i Zenanas, bakom *Purdahn*-förhänget, som bruket att avskilja kvinnor av de högre kasterna kallas. Detta bruk, såväl som alla de varigenom Orientens kvinnor kuvats, stängts inne och hållits nere, ha i sig ett religiöst element och ha "enligt folktron berott på gudarnas befallningar", liksom det helt säkert var många som trodde, att Gud, genom Paulus befallde kvinnorna att "tiga i församlingen" och därigenom absolut och för all tid förbjöd dem att tala med i männens rådslag.

Mrs Chapman Catt menar härom, att det säkraste och sundaste tecken på en bättre tid för kvinnor är att de stora religionernas förnämsta uttolkare börja att förklara, att de österländska kvinnornas förtryck och avskildhet icke ingå i deras lärosatser.

De unga, livskraftiga sekterna inom de gamla religionerna öva också sitt stora, väckande inflytande. Ortodoxa hindugossar i Benares, som fått lära sig att kvinnornas frihet var förenlig med deras urgamla filosofi, undervisa självmant flickorna av sina kaster. I Bombay funnos jurister, läkare och humanister, som utan vederlag undervisade i flickskolor. Kvinnor voro läkare, journalister och en ung parserflicka, miss Sorabji hade avlagt juridisk examen och av regeringen erhållit tillåtelse att praktisera som advokat, något som ännu förmenades Englands egna kvinnor.

Och sedan mrs Chapman Catt meddelade detta åt de lyssnande skarorna i Musikaliska akademien i Budapest, har den första verkliga F. K. P. R. bildats i Indien, i staden *Mussoori*.

I *Persien* hade mrs Chapman Catt icke varit, och Persien är också ett bland de 7 konstitutionella länder i världen, där ingen sammanslutning för rösträtt för kvinnor finnas. Men de upplysta kvinnorna i Persien skickade hälsningstelegram till Budapest, och mrs Chapman Catt var starkt medveten om och erkände Bahais stora betydelse. Hon betonade hur denna sekt, ungefär 60 år gammal, tänt upplysningens fackla i Persien, hur dess apostlar förföljts och dödats som det har gått med sanningens apostlar i världen, och hur särskilt kvinnorna stimulerats till tro på frihet genom en av de första Bahais, en kvinna, Kurret ul Aine. Till en tid arbetade de fria från det traditionella förtrycket, agiterade och organiserade och talade till och med offentligt. "Frihet för kvinnorna och självstyrelse för Persien tycktes ej vara långt borta!"

Hur det gick, veta vi. "Nu äro kvinnorna utestängda från politiskt arbete, deras organiserade grupper äro skingrade, deras röster, som för några månader sedan vältaligt höjde sig med bön om frihet, äro tystade. Död reaktion råder nu på den plats, där allt var liv och hopp." Från Persien vände talarinnan sig till *Kina*, därifrån det blodröda sidenbanéret med inskrift i silverbokstäver: "Alla, eniga till sinnes, hjälpa vi varandra", kom till Budapest med bud om kvinnornas sinnelag. Nyligen har det ju där borta utkämpats strider, som frigjort landet från Manchudynastiens herravälde och gjort det till republik, därvid det återstår att se, om ledarna skulle kunna och vilja mjuka upp *all* förbenad konservatism och lära Kina att begagna sig av och utnyttja goda västerländska metoder, sedan det tvungits till kontakt med västerlandet.

Det lilla, men så adoptionsmäktiga ölandet *Japan* har gjort det och intar ju numera en helt förändrad ställning bland stormakterna. Liksom dess kvinnor arbeta, som det synes, fullt målmedvetet på alla områden och på den sociala uppfostran, som måste leda dem till begärande av samma medborgerliga rättigheter som männen.

(Forts.)

HÄLSA
genom sunt förnuft
av **JACK LINDBLAD.**
Ett naturenligt levnadssätt är enda vägen till hälsa och framgång, och den vägen står alla utan kostnad till buds.
Pris **3 kr.** (clotb.); **2.25** (häft.)
Bokförlaget PURITAS, Stockholm.

Arstakommitténs soaré på Grand Hotell.

Det var över en representativ och lysande församling som de elektriska kronorna i Grands spegelsal, den 20 november, läto sina ljusknippen spela. I förgrunden syntes i tvänne fåtöljer kronprinsessan och prinsessan Ingeborg, och den talrika och festklädda samlingen av kvinnor från skilda läger tydde på det intresse som Årstautställningen väckt till liv.

Det nästan väl rikhaltiga programmet inleddes med en kör ur "Dexippos", komponerad av fru Alice Tegnér, och sedan fru Agda Montelius hållit ett kort hälsningsanförande, bereddes publiken nöjet att få höra operans nya stjärna, fröken Karin Branzell.

Mendelsohns "Heimkehr aus der Fremde" utfördes förtjänstfullt av en kammarorkester. Sedan släcktes ljuset och på den vita duken i fonden upprullades bilder från den Baltiska utställningen, i vars arkader och valvgångar fröken Carin Wästberg tjänstgjorde som ciceron. Först nu fick man en klar föreställning om hur imponerande den Baltiska utställningen kommer att te sig, och största intresset knöt sig naturligtvis till Årsta, vars murar komma att resas på en av utställningens vackraste platser. Perspektivet över kronprinsessans rosengata framkallade dämpade utrop av beundran.

Sedan fru Astrid Gullstrand uppläst en av henne själv författad dikt, utfördes plastiska danser av fröken Behles elever, varvid särskilt den graciösa och vackra leken till en av Chopins valser slog så an att den bisserades.

Programmet upptog vidare sång av en damtrio, av intendenten Elfgren och av en damkör. Den anslående festen avslutades med Stenhammars "Sverige".

Den ekonomiska behållningen av festen bör ha blivit ganska avsevärd.

G. H. E.

*

Årstakommittén har bett oss meddela, att affischer för Årstafester kunna erhållas från Årstautställningens byrå, 4 Västra Trädgårdsgatan, Stockholm. Fester äro planerade att hållas på en hel del platser i landet.

*

Till Landsföreningens för kvinnans politiska rösträtt representant i styrelsen för Årstautställningen har V. U. utsett friherrinnan Ebba Palmstierna.

Den första upptäckten.

Den lilla sexåriga tösen kommer hem från första förberedande efter en lektion i biblisk historia.

"Mamma, Abraham fick en son och Isak fick två söner och Jakob fick 12 söner. Mamma, varför blev där inga små flickor i dom där familjerna? Tyckte dom inte lika mycket om små flickor som små gossar?"

Svara på det den som kan!

K. F.—H.

A.-B. JOHN V. LÖFGREN & C:o
Kungl. Hofleverantör
Rikst. 4 29 **Fredsgatan 3, Stockholm.** A. T. 50 48
Sveriges äldsta, största o. bäst renommerade specialaffär i
Siden- & Ylle-Klädningstyger
Prover t. landsorten sändas **gratis** o. **franco.**

Rättegångar

Bevakning av mål i **Överrätter** och **Ämbetsverk, Äktenskaps-, Arvs-** och **Testamentsrätt, Skilsmässor, Skogs-** och **Jordatvister, Beskattningsfrågor** m. m. **billigt.**

Juridiska Ombuds- & Advokatbyrån

Gamla Kungsholmsbrogatan 38, Stockholm.
Tel. Brunkeberg. 29 41.

Från Uppsala horisont.

Säkert läste många av tidningens prenumeranter med intresse artikeln om Lunds rösträttsbyrå i förra numret av Rösträtt för Kvinnor. Kanske skulle det därför även vara intressant att höra litet om namninsamlingsarbetet i Uppsala.

Redan den 15 april öppnade vår rösträttsbyrå sina portar och har sedan dess varit öppen ett par timmar dagligen, dock med undantag för sommaren, då vi inskränkte oss till ett par timmar i veckan. Föreståndarinna för byrån är fröken Anna Pettersson. Med det största nit och intresse sköter fröken Pettersson ensam allt arbete. Sin egen våning har hon ställt till byråns disposition. Därför lyser ej ute på gatan någon braskande affisch om dess tillvaro; först sedan man i ett gammalt trähus vid N. Slottsgatan knogat upp två trappor till en hemtrevlig vind, läser man på en dörr: "Rösträttsbyrå." För att ej göra sig glömd, har emellertid byrån ofta annons inne i stadens frisinnade tidning.

Kommer man upp på rösträttsbyrån på byråtid, finna vi fröken Pettersson glad och munter sittande framför ett stort bord, överfullt av papper; det är listor, broschyrer, expeditionsböcker, kartor över Uppsala stad etc., allt i den största ordning. En bättre byråföreståndarinna kan man knappast tänka sig. Ordentlig, glad och villig; alltid har hon ett uppmuntrande ord för den, som för första gången skall bege sig ut på sin namninsamlingsfärd. Och många goda råd har hon att ge och lustiga episoder att berätta från sin egen erfarenhet. Ty trots det, att fröken Pettersson offrar så mycket av sin tid (hon är privat språklärarinna) för byråns verksamhet, hinner hon dock att själv gå omkring och samla namn. Bra vore, om många här i staden ville taga exempel av henne.

Ty tyvärr måste jag säga, att det intresse, som har visats, då det gällt att taga del i det praktiska arbetet, ej varit så stort, som man haft anledning hoppas. Som väl på de flesta andra ställen är det även här mest kvinnor, som ha sin tid upptagen av förvärvsarbete, som detta oaktat ägnat sig mest åt namninsamlingsarbetet. Hur gärna skulle jag med korrespondenten från Lund vilja kunna säga, att de kvinnliga studerandena här i staden utgöra en borgen för att vi nå ett gott resultat. Visa dessa ej större intresse för saken än vad hittills kommit till synes, tycker jag, att de en gång, då vi stå vid vårt mål, skulle känna en smula ånger och samvetsförebråelse att ej mer ha bidragit till segerns vinnande.

Här har namninsamlingsarbetet nästan uteslutande bedrivits kvartersvis. Förstäderna ha nu så gott som färdigexpedierats, men ännu återstå ganska många kvarter inne i staden att genomplöja. Det arbete, som från Uppsala rösträttsbyrå utgått för att nå landsbygdens befolkning, består mest i listors utsändande till lokalföreningar, yrkesgrupper och intresserade personer. Vidare ha ju fru A. Tonning och fröken T. Ernander varit ute på en agitationsresa i sommar, varom redan skrivits i denna tidning.

Stort tillmötesgående har visats oss av Uppsala Nya Tidning, som välvilligt ställt sina spalter till förfogande för att med artiklar och notiser nå fram till flertalet kvinnor i landskapet och för dem klargöra namninsamlingens betydelse. För ett par veckor sedan såg man i tidningens landsortsupplaga t. o. m. en namninsamlingslista med plats för 10 namn avtryckt med uppmaning till läsaren att klippa ur den, samla den full och sända in den till byrån. Och nu vänta vi dylika från hela Uppsala län!

DAMER!!!

BESÖK

NORDENSON & LEJDSTRÖMS DAMSKRÄDDERI, Holländaregat. 11

Säsongens nyheter nu inkomna i Dräkter, Kappor och Ulstrar.
OBS.! Första klass tillskärare nu engagerad, varför vi kunna uppfylla allas anspråk.
OBS.! Humana priser. OBS.! Även på avbetalning om så önskas.

Till skydd för tjuvar

finnes en praktisk anordning till tamburdörren,
som uppfunnits av W. R. Edling. Pris 3 kronor.

Särskilt invecklade skriv- och räknemaskiner repareras omsorgsfullt.

A. T. 251 85 • RÖRSTRANDSGATAN 34 • Stockholm.

De Bergman-Österbergska samhällskurserna.

De samhällskurser, som under ett års tid pågått under jur. kand. Eva Andéns ledning avslutades med den förut omnämnda kursen i Göteborg och Bohus län den 1 sistlidne nov. Föreläsningar ha därunder hållits på 15 olika platser, med ett sammanlagt åhörarantal av 2,465 personer. Det är ju icke ett ringa antal, i betraktande till de fördomar och motstånd, varmed allt samhällsarbete mötes, särskilt i Bohuslän, där det Schartauanska prästerskapet varnar befolkningen för allt nytt, även det såsom i förevarande fall kunde vara dem till enbart nytta och gagn.

Fröken Andén har under det gångna året, förutom nämnda kurs, lett sådana även inom Kopparbergs, Västerbottens och Skaraborgs län, och har därunder hållit 186 föreläsningar. Det sammanlagda åhörareantalet inom de fyra länen, där kurser hållits, uppgår till 13,396 personer. Vi äro fröken Andén stor tack skyldiga för det nit och den osparda möda hon därvidlag ådagalagt, och hoppas att detta upplysningsarbete skall bära god frukt.

Till ledare för nästa årskurs är antagen fröken Valborg Bergström från Eslöv och kommer det troligen att bliva Kalmar län och östra delen av Jönköpings län, som först få gott av kurserna, vilka taga sin början strax på nyåret.

E. P.

Från vår läsekrets.

Ett råd till F. K. P. R:s namninsamlare.

Undertecknad har funnit att ett gott sätt att nå ett stort antal kvinnor med våra rösträttslistor är, att någon stund på dagen fatta posto i livligt frekventerade butiker och att där passa på att tala med kunderna medan de vänta att bli expedierade. Biträdena ha ofta svårt att hinna med något annat än sina expeditionsgöromål, och det är därför bra att namninsamlarna själva göra det — naturligtvis med butikägarens tillåtelse.

En annan landsortsfru.

Ja, säkert är, att Uppland på grund av åtskilliga samverkande orsaker är ett svårarbetat landskap. Att vårt arbetsresultat dock ej må bli allt för ringa i jämförelse med andras, är än vårt hopp, och ville blott ännu många flera, särskilt de unga kvinnorna, hjälpa till att samla namn den korta tid, som återstår av detta viktiga år 1913, är jag övertygad om, att detta vårt hopp ej skall behöva komma på skam, när sammanräkningens stora dag är inne.

M. L.

I gryningstider.

Vid ett av Falkenbergs F. K. P. R. nyligen hållet möte föredrog fru Maria Hellström en för tillfället författad rösträttsdikt, varav vi anföra några versar:

I gryningens tider blir blicken så klar,
Och frigjord den vändes från mörkret, som var,
Till dagen, som bräcker så underbart klar.
Hav tack ni, som kämpat så glatt
Och visat oss vägen i dunkel natt!

I gryningens tider vad fröjd att gå med
I de kämpande, segrande kvinnornas led,
Att få giva sitt namn till en länk i den ked
Som binder oss samman med makt så stark
Att vi bryta den segaste motståndsmark.

I gryningens tider då undrar jag på,
Att än det finns kvinnor, som tvekande stå,
Som arbeta mot oss. Vad vilja de nå?
Du liknöjda kvinna, o, känn
Ditt ansvar mot släkten, som slumra än.

Ett blad ur den vita slavhandelns annaler.

I Rösträtt för Kvinnor för den 1 oktober lämnade Gurli Hertzman-Ericson en målande redogörelse för den engelska författarinnan Elizabeth Robins gripande verklighetsskildring "Where are you going to?" Denna bok har nu under titeln "Min lilla syster" utkommit i svensk översättning på Fahlcrantz & Co:s förlag. Översättningen är gjord av Ernst Lundquist. Bokhandelspriset är kr. 2: 25.

»Samma don.»

Fru Frigga Carlbergs lilla beaktansvärda enaktare "Samma don", en dialog mellan fru Louise Klingelman och fru Lovisa Andersson, som uppförts på ett 10-tal möten i Göteborg och omnejd och rönt det livligaste bifall, föreligger nu i tryck, till ett pris av 25 öre och kan rekvireras från fröken Hildur Öijer, Göteborg 1.

Vita Bandets syften och rösträtten

av Elsa Bengtson heter en liten broschyr, som till ett pris av 10 öre nyligen utkommit på Vita Bandets förlag. Fröken Bengtson höll ett mycket uppmärksammat föredrag i rösträttsfrågan på Vita Bandets årsmöte sistlidna juli. Det är detta, som nu utkommit i broschyrform. Vid rekvisition av minst 50 ex. lämnas 40 proc. rabatt.

Prydliga vita pappersservetter, med rösträttsmärket i gult tryck, erhållas från Göteborgs F. K. P. R. genom dess sekreterare fröken Hildur Öijer, Göteborg 1.
Pris 50 öre för 25 st.

Skattefritt!

Skattefritt!

Heleneborgsg. 15. A. T. **31 64**

Rekommenderas som en erkänd god och närande måltids- och läskedryck.
Finnes på buteljer samt svagdricka på fat.

RÖSTRÄTTSBYRÅN
Lästmakaregatan 61, Stockholm
Allm. tel. 147 29. Rikstel. Norr 600.
öppen vardagar kl. 12—5 e. m.
Måndagar och torsdagar även kl. 7—8 e. m.

L. K. P. R:s CENTRALBYRÅ FÖR NAMNINSAMLINGEN
Lästmakaregatan 61, Stockholm
öppen vardagar kl. 11 f. m.—4 e. m.
Allm. tel. 147 29. Rikstel. Norr 600.

NAMNINSAMLINGEN I STOCKHOLM
Lästmakaregatan 61 III.
Byrån öppen alla vardagar kl. 2—5 och 6—9 e. m.
Allm. tel. 101 33 och 227 08.

Vad är skillnaden?

I en av våra större dagliga tidningar varnar en artikelförfattare kvinnorna för de listor, som cirkulera för rösträtten och talar om rösträttskvinnornas spring i trapporna, vilket är oanständigt och tangerar gränsen till hemfridsbrott. Men i samma andedrag kommer författaren, som synes så rörande mån om hemmens helgd, till pudelns kärna och uppmanar kvinnorna att i stället skriva sina namn under de listor, som cirkulera för försvaret. Detta är gott och riktigt, endast när det gäller rösträtten är det fördömligt att tränga in i hemmen och begära namnunderskrifter.

O förunderliga logik!

Nya rösträttsdeviser.

Alby pigga och livskraftiga F. K. P. R. har utgivit en samling rösträttsdeviser, som kunna rekvireras till ett pris av 50 öre pr 100 st. genom fru Kristina Karlsson, adr. Alby. Vi giva här ett litet urval:

Knappast finns väl någon kvinna,
Som ej önskar rösträtt vinna.

Samla många namn på listan,
Den skall fram på nästa riksda'n!

Blott tillräckligt namn vi samla
Skola alla hinder ramla.

Varje nitisk rösträttskvinna
Säker är att målet vinna.

Finskor och norskor ha rösträtt ju fått.
Varföre går det i Sverige så smått?

Rösträttskvinnan får ej någon möda sky,
Hennes kraft bör ständigt vara ny.

Den rätt, som vi förvärva,
Får eftervärlden ärva.

Kvinnohären nederslår
Varje motstånd. Fram den går.

Rösträtt för Kvinnors

tjugutredje nummer 1913 innehåller bl. a.:

Kvinnans kommunala rösträtt.
Vad kvinnorna icke kunna förlora. Av *Karin Fjällbäck-Holmgren.*
† Carl Carlson Bonde. Av *Ebba Palmstierna.*
Marika Stjernstedt: Alma Wittfogels rykte. Rec. av *Gwen.*
Kvinnorösträtten i Colorado.
Fosterlandskärlek.
Lagberedningens förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning. III. Av jur. kand. *Anna Wicksell.*
En av dem som tiga. Av *Gurli Hertzman-Ericson.*
Österns uppvaknande. Av *Ellen Wester.*
Från Uppsala horisont. Av *M. L.*

CRÈME ..... DU ..... HAREM

enastående hudcrème. Borttager finnar, fräknar m. m. Gör hyn ungdomligt skär o. fraiche.

FRANSKA PARFYMMAGASINET
Hofleverantör
21 DROTTNINGGATAN 21.

AFFÄRSREGISTER

P. A. Collijns

Extra Prima
o. Prima
Bomullslärft.
Marknadens
bästa
kvalitéer.

(A. F. 1448)

Stockholms Ritkontor

rekommenderar sina i alla prislägen smakfulla och vackra handarbeten. Ritningar till broderier för klädningar utföras i extra vackra mönster.

Huvudaffär: **Drottninggatan 30.**

Filialer: Humlegårdsgatan 11, S:t Paulsgatan 1, Upplandsgatan 34.
(A. F. 1401)

Kosmetol

är nutidens modernaste **hårfärgningsmedel,** vetenskapligt förklaradt såsom oskadligt; endast en behandling nödvändig; tvätttäkta; ger håret ett absolut naturligt utseende. Överraskande resultat i alla nyanser. Pris 1/1 8 kr., 1/2 5 kr. Förs. pr efterkr. **Kemisk Tekniska Fabriken Kronan,** Stockholm Ö. Dj.

NYA HUSAPOTEKET

STOCKHOLM

System: MIRTILLINE

är ett nytt Husapotek, en vegetabilisk naturprodukt, ofelbart att använda mot **Frost, Exem, Skoskav, Sår, Blodförgiftning, Finnar, Pormaskar, Röd näsrot, Reformar, Hudlöshet, Myggbett, Insektsstygn, Svåra magplågor, Blindtarmsaffektioner, Halsåkommor** etc. **Klåda och plågor upphöra genast.**

Prospekt och intyg från botade personer sändas mot 10 öre till svarsporto Provburkar à 1,30 och 2 kr. mot postförskott. Agenter antagas överallt. Skriv genast till

Nya Husapoteket S. M.
Stockholm 6.
Vår Mirtilline bör ej saknas i något hem.

Husqvarna Symaskiner

äro helt och hållet tillverkade inom landet, kunna i afseende på konstruktion, hållbarhet samt lätt och tyst gång icke blott mäta sig med utan öfverträffa äfven de bästa utländska samt äro oomtvistligen billiga i förhållande till sin kvalitet. Köp därför en

Husqvarna Symaskin.

NOTARIE P. G. CARLSON

A. T. Br. 46 00
Stockholm Stortorget 16
Rättegångar
Inkasseringar - Deklarationer

PROVDOCKOR

i alla modeller och storlekar för sömmerskor och hemsömnad ständigt på lager.

SKYLTSTÄLLS Aktiebolag

HJALMAR ANDERSSON
53 Drottninggatan 53
Riks 43 58 **Allm. 254 84**

Allmänna Pensionsförsäkringsbolaget, Stockholm

meddelar till särdeles billiga premier: *Liv-, Blandade Liv- & Kapital- samt Barnförsäkringar.* ***Liberala invaliditetsbestämmelser.*** Bolaget ansvarade den 31 december 1912 för en lifförsäkringssumma av **43,034,188 kronor.** Ombud antagas genom Huvudkontoret eller resp. Distriktskontor.

A.-B. Stockholms Folkbank

Klarabergsgat. 23, Kommendörsgat. 25, Barnhusgat. 16, Fleminggat. 59, Lidingö Villastad.
Sparkasseräkning, kapitalräkning.
Insättningar fr. o. m. En krona.
Skriv eller gör ett besök!

PER HELLSTRÖM

Gummiverkstad, 71 Döbelnsgatan, Stockholm.
Allm. Tel. 24962. Rekommenderar sina reparationer av Slangar och Däck för Automobiler och Velocipeder. Även försäljning av nya Slangar och Däck. Allt arbete under garanti och på kortaste tid. OBS.! Billiga priser.

Juridiska uppdrag

av alla slag utföras *till bevisligen billigaste pris* genom **Affärs- och Juridiska Byrån Skåne.** Stora Nygatan 13. Allm. Tel. 24027.
Innehavare:
Advokat ADOLF OLSSON. Privatdetektiva uppdrag.

Tandläkare CHR. MATTSSON

Hornsgatan 58, 1 tr. (vid Adolf Fredriks torg).
Mottagning vardagar 10—2.
Övriga tider efter överenskommelse.
A. T. Söder 67 52. R. T. Söder 40.

CENTRALFÖRMEDLINGEN

(Inneh. Martha Larsson). 44 STORA NYGATAN 44
FÖRMEDLAR tjänare i alla branscher, kontorsbiträden, lärare och lärarinnor.
ANSKAFFAR våningar och rum (möbl. och omöbl.), inackorderingar m.m. Adresser fritt. Kontorstid 10—5, Lörd. 10—4 A. T. 2313. R. T. 12834. (A. F. 1639)

KONSTTVÄTT.

Undertecknad har tagit kännedom om de bästa metoder för rengöring på luktfri väg av alla sorters *Gardiner, kulörta broderier, äkta spetsar, klädningar, siden, ylle och chiffon, promenaddräkter, damkappor m. m., m. m.* Allt till billigaste priser. *Allm. Telefon Sö. 2 51.*
ANNA BOY, **Hornsgatan 42, Stockholm.**

Ledgångsreumatism

och **Nervvärk behandlas.** Genom långvarig praktik uppnått goda resultat.
Ruth Jonsson: Sjuksköterska, Massös.
Referenser.
A. T. Öst. 46 49. Engelbrektsgatan 12, n. b.

Skoreparationsfabriken "Olympia"

6 Jakobsbergsgatan 6
verkställer sulning och klackning på cirka *40 minuter.* Skodon hämtas och hemsändas. Stockholmstel. **141 17.**
Prislista: Herrskodon, Sulning och Klackning Kr. 3.50
» Dam- » » » » » 2.50
Låt laga Edra skodon i Skoreparationsfabriken »Olympia«.

POTATIS

finfin, växt å sandjord, **Lök och Rotfukter** till lägsta priser, allt i lager hos

Svenska Potatisaffären
8 Wallingatan. Stockholmstel. 78 76

RAGNAR NILSSON

BAGERI OCH KONDITORI
49 Hornsgatan 49.
OBS.! Endast 1:sta klass ingredienser. — Alla slags efterrätter. — Kakor och tårtor på beställning. Allm. tel. 138 48.

D:r Elin Beckmans Hetluftsinstitut

Barnhusgatan 12. Riks 105 52. Sthlms-Tel. Br. 45 52.
Rådfrågningstid: Vardagar halv 3—4.
Behandling av reumatism, gikt, efterbehandling av ledskador, neuralgier, frostskador och vissa fall av börjande ålderdomsbrand. OBS.! Kan även anordnas i patientens hem. (A. F. 1421)

Mek. Rep.-Verkstad, Velociped- & Glödljusaffär
32 S:t Eriksgatan 32, Allm. Tel. **282 14**
Försäljning av: Velocipeder, Lyktor o. Carbid, Glödljus, Lampor för Gas o. Elektr., Ringledn.-material, Batterier o. Ficklampor. *Rep. av:* Velocipeder, Barnvagnar, Kaminer, Gas- o. Fotogenkök samt Blåslampor, Lås o. Nycklar, Förtenningar, hård- o. tennlödningar, Pålåggn. av Diskbord. *Uppsättning av Glödljus och Lampor, Ringledningar m. m.*

BERNHARD HELLQVIST

Dekorationsmålare
REKOMMENDERAS
STORGATAN 20 A. T. Ö:m 10 95

HEMMETS

Vedsågeri & Kolaffär

34 & 36 Krukmakaregatan 34 & 36, Stockholm.
Prima torr **Björk-, Al-** och **Barrved, Antracit, Hushålls-** och **Träkol** samt **Koks,** såväl krossad som okrossad, till för dagen gällande priser.
OBS.! Hemmets verksamhet bedrives för upprättande av fallna.
Rikstelefon 70 84. Allm. Telefon 30 99.

LINNESÖMNADSAFFÄREN

Beställningar å Linneutstyrslar, Bebéutstyrslar, Herrskjortor, Blusliv, Morgonrockar m. m. Egna tyger emottagas. 1:sta klass arbete! Vid större beställningar 5 % rabatt. **18 Götgatan,** 1 tr.

J. Wahlgren

7 Södermalmstorg 7. Grundad 1878.
Ur- och Optisk Affär
OBS.! Ingen filial.
Uppdragningar pr år i hemmen verkställes punktligt. Allm. Tel. Söder 168.

Effektiv behandling mot mjäll och dålig hårväxt.

Damfriseringen Vestmannag. 70

Allm. Tel. V. 8013.

Damer!

Ett bättre modevarulager, bestående av såväl enklare som finare modellhattar, stommar 3.50 st. Plymer, fantasier, sammet o. siden, bortslumpas enastående billigt.
83 Drottninggatan 83
ing. vid fruktaffären.

Schweizerbrodyr, Spetsar

och Vävnader, Broderade klänningar och näsdukar Beställningar å linneutstyrslar. Billiga priser. Prover till landsorten franko.
CELIA LUTTEMAN,
Saltmätaregatan 3 B, Stockholm.
Allm. T. 52 39. Riksk. Vasa 149.

Guld, Silver och Nysilver

till billiga priser. **Förlovningsringar,** nyaste modell. Omförsilvring, omförgyllning samt lagningar utföras med noggrannhet. **Silvertvål, Polérpulver, Putsbomull.**
ANNA BRÆSE
OBS.! Ändrad adress.
Klarabergsgatan 40. Allm. tel. 162 19.

Stockholms Blusbasar

81 A DROTTNINGGATAN
Ständigt lager av: Damblusar i alla prislägen. Största sortiment av strandkoftor. (Beställningar även efter mått.) Klädningar och dräkter på beställning.
Tyger på lager. Allm. Tel. 148 73.

Återförsäljare och förbrukare.

Leclonchés vårelement, passande för ringledningar telefonapparater etc., erhållas till billiga priser. OBS.! Egen tillverkning.
C. A. ERIKSSON
Saltmätaregatan 12 B. A. Tel. Vasa 72 37.

Damer!

Promenad-, rid-, sportdräkter samt finare pälskappor utföras förstklassigt av **Josef Gürtler,** Stockholm, Arsenalsgatan 3, 1 tr. OBS.! Mångårig praktik som tillskärare i såväl in- som utlandets förnämsta affärer. A. T. 248 35.

Herm. Schagers Tårtbageri

A. T. 131 64, Volmaryxkullsgatan 15 A, rekommenderar sina tillverkningar av **tårtor.** Specialité: **Kaffetårtor. Namnsdags- och födelsedagstårtor** på beställning, som hemsändas till alla stadsdelar vid påringning.

GARDINTVÄTT

utföres snabbt, väl och billigt till nedanstående billiga priser: *Manglade kr. 1.— till 1.50 per luft*
Stärkta och strukna » 1.50 » 2.50 » »
Obs.! Simhallen öppen för damer tisdagar efter kl. 2 e.m.
MALARBADET
Bad-, Tvätt- och Strykinrättning.

Sängfiltar

köpas billigast i vår fabriksbod
Oxtorgsgatan 9 A
Stockholm.
Arvika Ullspinneri

SÖDRA MODEMAGASINET

26 Bellmansgatan 26
Rekommenderas
moderna och stilfulla Hattar i billigaste priser.
Allm. Tel. 137 77.
Medlemmar af F. K. P. R. erhålla hög rabatt.

Använd Renol!

Damer! Hårvatten utan fett. Gör det fetaste hår torrt och smidigt. Bästa medel mot håravfall. Fäster håret efter några behandlingar. Pris per flaska kr. 2:50. Frisör Th. de Woul, Styrmansgatan 2, Stockholm. Allm. 240 34.

Lafrenz Modemagasin

100 DROTTNINGGATAN 100
Senaste nyheter i **Dam-Hattar.** Ständigt lager af sorgartiklar. Billigaste priser. Allm. Telefon 123 92. Medlemmar av F. K. P. R. erhålla rabatt.

Nervkur-Institutet

Läkare: Kand. E. Schlyter.
Behandling i hemmen av svårbotliga fall medelst suggestiv therapeutik: djupandning, magnetisk massage m. m., utan medicin. Barn och vuxna. (Inga telefoner.) Begär intyg från läkaren, adr. *p. r.,* Stockholm.

DAMER!

Innan Ni köper **Vinterhatt** besök
66 Billighetsbasaren Västerlånggatan 66
Största sortering. Billigaste priser.

Ericssons Modeaffär

Birger Jarlsgatan 90, hörnet av Odengatan
STOCKHOLM
rekommenderas. Nyinkommet lager. Välgjort arbete. Sorghattar på lager. Billiga priser. Allm. Tel. 247 24. Gör ett besök. Medlemmar av F. K. P. R. erhålla rabatt.

Elektromek. Verkstaden STAR

(Innehavare **O. Brokvist**)
50 Linnégatan 50 — Sthlmstel. 269 69.
Tillverkar och uppsätter all slags belysning i automobiler och motorbåtar. Uppsätter automatapparater, ringledningar, glödljus etc. Reparerar båtmotorer och elektriska apparater av alla slag.

M. Nilssons Bokbinderi

Appelbergsgatan 48, Stockholm
Allm. Tel. 280 42
utför allt vad till yrket hörer. Order till landsorten emottagas. Förstklassigt arbete! Moderata priser! (A. F. 1583)

Osvikligt medel

mot Engelska sjukan (Ältan). Besök eller tillskriv Fru A. Sandberg, Götgatan 35 ö. g. I, **Stockholm.** Mottagning kl. 11—2 e. m.

Alla sorters Dam- o. Barnkläder

beställas bäst och billigast
DAM- OCH BARNKONFEKTIONSAFFÄREN
3 Uppsalagatan 3, Stockholm.
Allm. Tel. 183 24.

MÄRKNINGS-ATELIEREN

24 Mästersamuelsgatan 24
STOCKHOLM Allm. Tel. 203 25
Märkning för maskin, Hålsömnad och Stoppning av duktyger samt Fällning emottages.
Välgjort arbete! Billiga priser! **Ingeborg Lindeberg.**

Vårda hy och hår.

MANICURE. Hygienisk ansiktsbehandl. m. vibrationsmassage. Smärtfri borttagning av generande hårväxt. Medicinsk hårbehandl. och hårfärgn. Huderem, hårv., pastor, salvor och puder märkta »Astra». **Fru Ingrid Weywadt,** Grevturegatan 27, II. Allm. tel. Öst. 30 25.

A. Magnussons Damskrädderi

Klarabergsgatan 42, 2 tr. **Stockholm.** Etabl. 1903.
Rekommenderas till benägen hågkomst med beställningar av Bal-, Soupé-, Sport- o. Promenaddräkter m. m. Alla beställningar såväl finare som enklare utföres förstklassigt och omsorgsfullt. Allm. Tel. 150 92.

CARL A. OLAISON

51 Regeringsgatan 51, Stockholm
insätter konstgjorda tänder, som omöjligt kunna skiljas från naturliga. **Plombering.** Gamla lösplåtar lagas **ovanligt fort.** Mottagning kl. 10—3 och 5—7 Sönd. 10—2 **36-årig praktik. Billigaste priser.**
Allm. Tel. 110 32.

BRUNKEBERGS SNICKERI & SLIPERI

(Carl W. Wenthzel p. p.)

A. T. *29 38. **26 BRUNNSGATAN 26.** **A. T. *29 38.**

Utför alla slags **Byggnadsreparationer, Affärsinredningar, Möbelrenoveringar, Trätrappsfabrikationer** även **Tapetserierbeten** m. m.

Utför alla slags **Eggjärnsslipning, Rakknivar, Saxar, Köttkvarnsknivar, Skärmaskinsknivar, Skridskor, Velocipedreparationer** samt **Förtenning** m. m.

PROVA

det utav *alla* omtyckta **SMUL-TÉET** á 2.50 och 2.75 pr kg.
Sändes till landsorten mot postförsk. eller efterkrav endast från
STOCKHOLMS TÉIMPORT, STOCKHOLM 2.

Stockholm. Ivar Hæggströms Boktryckeri A. B., 1913.